

PRZEDMIOTOWY SYSTEM OCENIANIA Z GEOGRAFII

W KLASACH I-III

W ZESPOLE SZKÓŁ MIEJSKICH NR 2

IM. JANA KOCHANOWSKIEGO

W KĘDZIERZYNIE - KOŻLU

Wykaz obowiązujących podręczników i zeszytów ćwiczeń:

Klasy I

- Podręcznik – „Puls Ziemi” Podręcznik do geografii dla klasy pierwszej (Roman Malarz), wyd. Nowa Era

Klasy II

- Podręcznik – „Puls Ziemi” Podręcznik do geografii dla klasy drugiej (Bożena Dobosik, Adam Hibszer, Józef Soja), wyd. Nowa Era

Klasy III

- Podręcznik „Puls Ziemi” Podręcznik do geografii dla klasy trzeciej gimnazjum (Roman Malarz), wyd. Nowa Era

-

Postanowienia ogólne

1. Ocenianie jest procesem ustalania i przekazywania informacji o wynikach kształcenia ucznia.
2. Ocenianie służy określeniu poziomu posiadanych przez ucznia wiadomości i umiejętności oraz ukierunkowaniu jego dalszego rozwoju przez obserwację i rozmowę z nim.
3. Ocenianie powinno brać pod uwagę specyfikę uczenia się i wspierać je.
4. Ocenianie powinno uwzględniać różnice pomiędzy poszczególnymi uczniami a stosowane metody oceny i narzędzia powinny zachęcać ich do zaprezentowania swej kreatywności i oryginalności.
5. Nauczyciel i uczeń muszą wiedzieć, z jakiego powodu dokonuje się oceny i znać uzasadnienie wyboru danej formy sprawdzania.
6. Ocenianie powinno być trafne. To znaczy, że wybrana metoda powinna sprawdzać dokładnie to, co podlega ocenie.
7. Ocenianie powinno być rzetelne.
8. Wszystkie formy oceniania muszą zapewnić uczniowi otrzymanie informacji zwrotnej na temat wyników jego uczenia się oraz stymulować rozwój ucznia, wskazując mu kierunek poprawy. W informacji zwrotnej uczeń powinien dowiedzieć się, co jest jego mocną stroną, a co wymaga powtórzenia lub nauczania.
9. Ocenianie powinno skłaniać ucznia i nauczyciela do refleksji na temat ich dotychczasowej pracy, i powinno być systematycznie ewaluowane i doskonalone.
10. Ocenianie jest integralną częścią planu nauczania. Nauczanie i uczenie się powinno być zaplanowane razem z formami sprawdzania i oceniania tak, aby uczniowie mogli jak najlepiej zaprezentować wyniki swojego uczenia się.
11. Ocenianie wymaga rozsądnego wyważenia. Zbyt dużo sprawdzianów w krótkim czasie obciąża zarówno efektywne uczenie się, jak i nauczanie.

1. ZADANIA PRZEDMIOTOWEGO SYSTEMU OCENIANIA Z GEOGRAFII:

- Zebranie informacji niezbędnych nauczycielowi w nieustannym dostosowywaniu swoich działań dydaktycznych do zmieniających się warunków, potrzeb i możliwości rozwojowych ucznia.
- Dostarczenie rodzicom bieżącej informacji o poziomie wiadomości i umiejętności ich dzieci.
- Motywowanie uczniów do systematycznej i efektywnej pracy.
- Pomaganie uczniowi w samodzielnym planowaniu swojego rozwoju przez zwracanie uwagi na jego sukcesy i porażki.
- Rozwijanie poczucia odpowiedzialności ucznia za jego osobiste postępy.

2. CECHY SYSTEMU OCENIANIA Z GEOGRAFII:

Aby powyższe zadania zostały w pełni zrealizowane, ocena osiągnięć uczniów musi być:

- trafna - zgodność ocenianych wiadomości i umiejętności ucznia z określonymi w programie osiągnięciami i treściami,

- jawna i zrozumiała - uczniowie muszą wiedzieć, czego się od nich oczekuje i znać wszystkie sposoby oceniania,
- rzetelna - maksymalne wyeliminowanie subiektywizmu,
- motywująca - ocena i stosowane narzędzia oceny powinny zachęcać ucznia do prezentowania jego kreatywności,
- ciągła i systematyczna - ocena powinna skłaniać zarówno ucznia, jak i nauczyciela do refleksji na temat dotychczasowej pracy i uczenia się,
- poddawana ewaluacji - umiejętności ucznia muszą rozwijać się w pożądanym kierunku i tempie, a metody nauczania muszą sprzyjać jego rozwojowi.

3. ŚRODKI DYDAKTYCZNE DO PRACY INDYWIDUALNEJ UCZNIĄ NA ZAJĘCIACH GEOGRAFII:

Na realizację programu geografii w gimnazjum przewidziano 4 godziny tygodniowo (w sumie) w cyklu trzyletnim.

Każdy uczeń w poszczególnych klasach powinien posiadać następujący zestaw środków dydaktycznych do pracy indywidualnej:

- podręcznik,
- zeszyt ćwiczeń,
- zeszyt przedmiotowy,
- atlas geograficzny,
- przyrządy do wykonywania rysunków i pomiarów na mapie (ołówek, kolorowe kredki, cyrkiel, linijka, ekierka, kątomierz).

4. ZASADY OCNIANIA I KLASYFIKACJI UMOWA UCZEŃ- NAUCZYCIEL

Umowa Uczeń – Nauczyciel

1. Uczeń otrzymuje oceny śródroczną i roczną.
2. Oceny bieżące ustala się w skali od 1 do 6 .
3. Oceny poparte są dokładną i szczegółową informacją o postępach ucznia w których także ocenia jest „postawa” tzn.:
 - aktywna praca na lekcji: samodzielna, odkrywczą, kreatywna;
 - systematyczność w przygotowaniu się do lekcji;
 - samodzielność pracy na lekcji; umiejętność współpracy w grupie;
 - praca domowa – jej rzetelność, estetyka,
 - zgodność z tematem i samodzielność wykonania;
 - prezentacja dodatkowej wykonanej przez ucznia pracy;
 - frekwencja na zajęciach;
 - prowadzenie zeszytu przedmiotowego i zeszytu ćwiczeń;
 - udział w konkursach;
4. Sprawdzenie wiadomości odbywać się będzie przez:
 - a) wypowiedź ustną
 - b) prace pisemne (sprawdziany i kartkówki):
 - w formie pytań opisowych i problemów
 - w formie testów
 - ćwiczeń na mapach
 - c) ćwiczenia;
 - d) orientacja na mapie w różnych formach: przy mapie ściennej, w atlasie uczniowskim, na mapie konturowej, na sprawdzianach, kartkówkach;
5. Sprawdziany są dla uczniów obowiązkowe i zapowiadane przynajmniej z tygodniowym wyprzedzeniem. Sprawdziany będą przeprowadzane po opracowanym dziale przedmiotu lub w miarę potrzeb.
6. Uczeń nieobecny na sprawdzianie lub pracy klasowej zobowiązany jest w terminie dwóch tygodni od chwili ich przeprowadzenia do zaliczenia materiału, które obejmowały. Jeżeli z przyczyn losowych uczeń nie może jej napisać z całą klasą (długa choroba, pobyt w szpitalu) termin zaliczenia materiału sprawdzianu musi być uzgodniony indywidualnie z nauczycielem.
7. Uczeń otrzymuje na lekcji do wglądu sprawdzoną i omówioną pracę pisemną, zapoznaje się z jej wynikiem i ewentualne zastrzeżenia zgłasza do nauczyciela. Prace przechowywane są w dokumentacji nauczyciela do końca roku szkolnego.
8. Uczeń ma obowiązek poprawienia każdej oceny niedostatecznej otrzymanej w wyniku sprawdzianu lub pracy klasowej w terminie nie przekraczającym dwóch tygodni od chwili ocenienia i omówienia. Maksymalną oceną jaką uczeń otrzyma poprawiając sprawdzian jest ocena dobra.

9. Uczeń, który będąc w szkole opuścił samowolnie, bez usprawiedliwienia lekcję (wagary), na której był zapowiedziany sprawdzian wiadomości otrzymuje ocenę niedostateczną. Uczeń nie może przystąpić do poprawy sprawdzianu.
10. Poprawa sprawdzianu może odbywać się tylko jeden raz. Otrzymana ocena z poprawy, jest oceną ostateczną i wpisywana jest do dziennika.
11. Uczeń, który otrzymał śródroczną ocenę niedostateczną ma obowiązek poprawy tej oceny. Na zaliczenie materiału obejmującego wiadomości z pierwszego semestru uczeń ma czas jednego miesiąca (30 dni) licząc od dnia pierwszych zajęć w nowym semestrze szkolnym. Zaliczenie odbywa się po zakończeniu zajęć obowiązkowych ucznia w dowolnym dniu i terminie wyznaczonym przez ucznia i zatwierdzonym przez nauczyciela. Uczeń, który w przeciągu 1 miesiąca nie ustalił z nauczycielem terminu poprawy lub nie przyszedł na poprawę w wyznaczonym terminie (pomimo iż był obecny tego dnia w szkole) nie może uzyskać rocznej oceny dopuszczającej z przedmiotu.
12. Nauczyciel może przeprowadzać krótkie (10 - 15 minutowe) kartkówki bez zapowiedzi z zakresu materiału maksymalnie obejmującego 3 ostatnie tematy lekcyjne.
13. Uczeń nie ma możliwości pisemnej poprawy kartkówki, może natomiast ocenę niedostateczną uzyskaną z tej formy sprawdzania wiadomości, poprawić na najbliższej lekcji odpowiadając ustnie z zakresu 3 ostatnich tematów lekcyjnych.
14. Ocena z kartkówki traktowana jest jak ocena z odpowiedzi ustnej, gdyż daje dowód przygotowania się ucznia z 3 ostatnich tematów lekcyjnych.
15. Uczeń ma obowiązek przynoszenia na zajęcia kompletu niezbędnych pomocy do nauki.
16. Dwa razy w semestrze (przy 2 godz./tyg) i jeden raz w semestrze (przy 1 godz./tyg) uczeń może zgłosić nieprzygotowanie do lekcji bez podania przyczyny.
17. Nieobecność na lekcji nie zwalnia ucznia z przygotowania się do zajęć. Jeżeli uczeń był nieobecny na ostatniej (jednej) lekcji ma obowiązek uzupełnienia w zeszycie przedmiotowym tematu z ostatniej lekcji i wykonania zadanej pracy domowej. Brak takiej pracy domowej oznaczany jest w dzienniku zajęć jako nieprzygotowanie do lekcji.
18. Każdy brak pracy domowej, zeszytu przedmiotowego lub zeszytu ćwiczeń odnotowywany jest w dzienniku znakiem „-”. Trzy minusy są równoznaczne z oceną ndst i brane są pod uwagę przy wystawianiu oceny śródrocznej i rocznej.
19. Przy ocenieniu zeszytu przedmiotowego lub zeszytu ćwiczeń bierze się pod uwagę systematyczność, poprawność i staranność prowadzenia notatek oraz wykonywania rysunków. Brak systematycznie wykonywanych prac domowych w zeszycie ćwiczeń, wpływa na obniżenie oceny końcowej za prowadzenie zeszytu.
20. Nauczyciel sprawdza zeszyty ćwiczeń na bieżąco w trakcie odpowiedzi ustnych. Jeżeli uczeń nie zgłosił nauczycielowi na początku lekcji braku pracy domowej, a w trakcie odpowiedzi ustnej okazuje się, że jej nie ma, nauczyciel wpisuje ocenę niedostateczną do dziennika lekcyjnego i zeszytu ćwiczeń z jednoczesną adnotacją o jej uzupełnieniu.
21. Jeżeli na kolejną, najbliższą lekcję uczeń nie uzupełnia braku pracy domowej, nauczyciel może wystawić kolejną ocenę niedostateczną za nie wykonanie polecenia nauczyciela.
22. Uczeń, który odrobił prace domową, ale jej wykonanie jest identyczne jak praca kolegi/koleżanki (tzn. są te same odpowiedzi lub te same błędne odpowiedzi, te same błędy merytoryczne) otrzymuje ocenę niedostateczną do dziennika i zeszytu przedmiotowego za niesamodzielnie wykonane zadanie domowe. Jednocześnie ma obowiązek poprawy tej pracy i oceny na najbliższe zajęcia.
23. Ocena pracy ucznia jest jawna, obiektywna, umotywowana i systematyczna. O wszystkich stopniach oraz znakach „+” i „-” uczeń jest informowany w momencie ich wystawiania.

5. SPOSOBY SPRAWDZANIA OSIĄGNIĘĆ EDUKACYJNYCH NA ZAJĘCIACH GEOGRAFII (ZASADY, NARZĘDZIA)

Sprawdzanie osiągnięć uczniów obejmuje następujące wskaźniki: • sprawdzanie pisemne

- sprawdzanie ustne
- sprawdzanie w sytuacjach praktycznych
- obserwacja i ocena ucznia pracującego w grupie
- kontrola zeszytów przedmiotowych
- udział w konkursach

Rezultatem sprawdzania osiągnięć ucznia są oceny bieżące (częstkowe), które brane są pod uwagę przy ocenianiu semestralnym i końcoworocznym.

Wszystkie oceny ustala się w stopniach według następującej skali:

- Stopień celujący- cel.
- Stopień bardzo dobry- bdb.

- Stopień dobry – db.
- Stopień dostateczny- dst.
- Stopień dopuszczający- dop.
- Stopień niedostateczny- nast.

Kryteria punktowe na poszczególne stopnie ze sprawdzianów oraz testów:

Lp.	stopień	% uzyskanych punktów
1.	celujący	98- 100%
2.	bardzo dobry	91-97
3.	dobry	75-90
4.	dostateczny	50-74
5.	dopuszczający	30-49
6.	niedostateczny	0-29

- Do oceny ze sprawdzianu można dostawić znak „+” jeżeli do wyższego stopnia zabrakło 1 pkt.
- Dla uczniów mających orzeczenie o obniżeniu poziomu wymagań nauczyciel może obniżyć skalę procentową przynajmniej o 10 %.
- Uczeń nie powinien być negatywnie oceniany z materiału wprowadzonego na danej lekcji.

6. FORMY OCENIANIA (CZĘSTOTLIWOŚĆ)

Sprawdzanie pisemne

- Testy oraz sprawdziany, zapowiedziane z tygodniowym wyprzedzeniem- ilość testów regulowana ilością działów programowych – nie mniej niż 2 w semestrze).
- Jeśli uczeń nie uczestniczył w pracy kontrolnej ma prawo do jej pisania, po uzgodnieniu z nauczycielem.
- Uczeń ma prawo do poprawienia oceny ze sprawdzianu w ciągu dwóch tygodni po uzgodnieniu z nauczycielem.
- Prace pisemne trwające dłużej niż 15 min., obejmujące kilka tematów są zapowiedziane i przeprowadzone w/g potrzeb – nie podlegają poprawie.
- Kartkówki – przeprowadzone w zależności od potrzeb nie podlegają poprawie.
- Praca domowa – praktyczna lub pisemna (przynajmniej raz w semestrze). Zgłaszając brak pracy domowej uczeń otrzymuje „minus” (dwa minusy to ocena niedostateczna). W przypadku nie zgłoszenia pracy domowej nauczyciel ma prawo wstawić ocenę niedostateczną.
- Przewidziane są również prace domowe dla chętnych.

Sprawdzanie ustne

- Odpowiedzi ustne (1-2 w semestrze) mogą być poparte obliczeniami, rysunkami i schematami wykonywanymi na tablicy oraz powiązane z wykorzystaniem mapy bądź określonych przyrządów. Pozwalają one na ocenę sprawności językowej ucznia, znajomości terminów i nazw geograficznych, umiejętności budowania wypowiedzi, zmierzającej do rozwiązania zadań lub sformułowania wniosku. Są też ważnym czynnikiem wychowawczym, stwarzając uczniom okazję do publicznego zaprezentowania swojej wiedzy i umiejętności.
- Partia materiału realizowana podczas nieobecności ucznia ma być przez niego opanowana terminie wyznaczonym przez nauczyciela.
- Oceniane są też odpowiedzi krótkie, w czasie głównego toku lekcji („plus”, „minus”).
- Uczeń ma prawo zgłosić nieprzygotowanie (ilość podaje nauczyciel na początku roku szkolnego), które jest odnotowane w dzienniku. Wyjątek stanowią lekcje powtórzeniowe

Sprawdzanie w sytuacjach praktycznych (na bieżąco):

Niezależnie od wyników pisemnego i ustnego sprawdzania osiągnięć ucznia, nauczyciel zleca, a następnie kontroluje prace praktyczne w czasie lekcji oraz jako zadanie domowe.

Do nich należą:

- opisy, rysunki, schematy, szkice, wykresy, tabele wykonywane samodzielnie przez uczniów na podstawie różnych źródeł informacji (np. atlasu, podręcznika, literatury popularnonaukowej, filmów, multimediów, czasopism geograficznych);
- opisy, rysunki, schematy, szkice, wykresy, tabele wykonywane przez uczniów w wyniku obserwacji i pomiarów obiektów oraz zjawisk przyrodniczych;
- krótkie opracowania dotyczące wybranych wydarzeń na świecie, w Polsce i we własnym regionie, wykonywane na podstawie informacji z prasy, radia, telewizji, Internetu;

- opracowania charakteryzujące wybrane państwo lub region świata;
- opracowania eksponujące specyfikę i walory własnego regionu;
- wykonywanie zadań w zeszytach ćwiczeń.

Ocena tych prac odbywa się według następujących kryteriów:

- poprawność merytoryczna i językowa;
- zgodność treści z tematem, jej przejrzystość i porządek, z uwzględnieniem wstępu, rozwinięcia i zakończenia;
- dobór treści i materiału ilustracyjnego, umiejętność oceny wiarygodności i selekcji informacji;
- estetyka i staranność wykonania, czytelność i funkcjonalność rozwiązań graficznych;
- jakość bibliografii, różnorodność wykorzystywanych źródeł informacji, umiejętność powoływania się na literaturę źródłową.

Obserwacja i ocena ucznia pracującego w grupie:

Obserwacja i ocena ucznia pracującego w grupie ma na celu wzmocnienie u uczniów zachowań pozytywnych z punktu widzenia funkcjonowania grupy i eliminowanie działań destrukcyjnych.

Aby ocenić współpracę ucznia w grupie, nauczyciel powinien zaobserwować:

- w jakim stopniu jego zachowanie świadczy o odpowiedzialności za wykonanie zadania powierzonego grupie, czy podejmuje się pełnienia roli ustalonej przez grupę, czy realizuje zadania wynikające z roli prawidłowo i z korzyścią dla grupy;
- w jakim stopniu jego zachowanie świadczy o odpowiedzialności za funkcjonowanie grupy jako całości oraz za pełnienie ról przez jej członków, czy występuje z inicjatywą pomocy innym uczniom, czy akceptuje decyzje grupy i rozwiązuje konflikty.

Współpracę w grupie mogą oceniać:

- nauczyciel lub uczniowie (wzajemnie lub dokonując samooceny),
- uwzględniając wyżej wymienione kryteria oraz zasady przyjęte w Wewnątrzszkolnym Systemie Oceniania.

- Kontrola i ocena zeszytów przedmiotowych lub zeszytów ćwiczeń- raz w semestrze.

Prowadzenie przez ucznia bieżących notatek w zeszycie przedmiotowym jest jednym z warunków zwiększenia trwałości efektów procesu nauczania.

Prowadzenie zeszytu przedmiotowego ocenia nauczyciel według następujących kryteriów:

- poprawność merytoryczna i językowa wykonanych zadań i notatek;
- systematyczność sporządzania notatek, wykonywania zadań, w tym również domowych;
- estetyka i staranność wykonania, czytelność i funkcjonalność rozwiązań graficznych.

Udział w konkursach

Udział w konkursach przedmiotowych ocenia się w sposób szczególny, gdyż zakres wymagań jest tu znacznie większy.

Laureaci konkursów wojewódzkich:

1. Laureaci ostatniego stopnia wojewódzkich konkursów przedmiotowych otrzymują z danego przedmiotu stopień celujący z klasyfikacji rocznej, niezależnie od ocen cząstkowych.
2. Uczestnicy ostatniego stopnia wojewódzkich konkursów przedmiotowych otrzymują z danego przedmiotu co najmniej stopień bardzo dobry z klasyfikacji rocznej, niezależnie od ocen cząstkowych.

7. ZASADY USTALANIA OCENY SEMESTRALNEJ I ROCZNEJ NA ZAJĘCIACH GEOGRAFII

Zasadniczy wpływ na stopień końcowy (śródroczny, końcoworoczny) mają oceny cząstkowe z testów sprawdzających, sprawdzianów, kartkówek i odpowiedzi ustnych.

Pozostałe oceny mogą podwyższyć lub obniżyć stopień końcowy.

A. Semestralną ocenę klasyfikacyjną z geografii wystawia uczący nauczyciel na podstawie przynajmniej:

3 stopni bieżących z przedmiotu, który realizowany jest w wymiarze 1 godziny tygodniowo,

4 stopni bieżących z przedmiotu, który realizowany jest w wymiarze 2 godzin tygodniowo wystawionych w pierwszym semestrze.

B. Roczną ocenę klasyfikacyjną z geografii wystawia uczący nauczyciel na podstawie przynajmniej:

6 stopni bieżących z przedmiotu, który realizowany jest w wymiarze 1 godziny tygodniowo,

8 stopni bieżących z przedmiotu, który realizowany jest w wymiarze 2 godzin tygodniowo wystawionych w czasie całego roku szkolnego

*Sposoby informowania rodziców i uczniów
o osiągnięciach w nauce*

1. Na początku roku szkolnego na pierwszej lekcji organizacyjnej nauczyciel zapoznaje uczniów z wymaganiami na poszczególne oceny .
2. O przewidywanej ocenie śródrocznej/rocznej rodzice są informowani przez wychowawcę.
3. Wychowawca klasy udziela informacji o postępach ucznia jego rodzicom w czasie zebrań rodzicielskich lub w trakcie spotkań indywidualnych. Informacja o bieżących ocenach uczniów przekazywana jest rodzicom także w postaci notatki w zeszycie przedmiotowym.
Rodzice mają prawo wglądu do prac pisemnych, które przechowywane są u nauczyciela przedmiotu do końca roku szkolnego.

**SZCZEGÓŁOWE KRYTERIA OCEN Z GEOGRAFII W KLASACH I, II, III W ZESPOLE SZKÓŁ MIEJSKICH NR 2 W
KĘDZIERZYNIE – KOŻŁU**

KLASA I

Ocenę niedostateczną -otrzymuje uczeń, który nie opanował wiadomości i umiejętności wymaganych w programie nauczania.

KLASA I						
1.	TEMAT	DOPUSZCZAJĄCY	DOSTATECZNY	DOBRY	BARDZO DOBRY	CELUJĄCY
	O czym będziesz się uczyć na lekcjach geografii?	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia źródła informacji geograficznej wyróżnia dyscypliny geografii wyjaśnia znaczenie terminu „geografia” 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, czym zajmuje się geografia fizyczna, społeczno-ekonomiczna i regionalna podaje wymiary Ziemi oraz główne cechy jej kształtu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia różnice między elipsoidą a geoidą 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> zna imiona bądź nazwiska uczonych i ich dokonania w zakresie poznania kształtu i wymiarów Ziemi 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia historię poznawania kształtu i wymiarów Ziemi
	2. Współrzędne geograficzne.	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie lub na globusie równik, południk 0° oraz półkulę południową, północną, wschodnią i zachodnią 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne punktów i obszarów na mapie i globusie wymienia cechy południków i równoleżników wskazuje na globusie oraz mapie świata zwrotniki i koła podbiegunowe wyjaśnia terminy: „długość geograficzna”, „szerokość geograficzna” 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie matematyczno-geograficzne punktów i obszarów na globusie oraz na mapie odszukuje obiekty na mapie na podstawie podanych współrzędnych geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza odległość (rozciągłość południkową) między dwoma punktami na mapie, korzystając z zależności $1^\circ - 111,2 \text{ km}$ stosuje ze zrozumieniem pojęcia: „długość geograficzna”, „szerokość geograficzna” 	<ul style="list-style-type: none"> podaje wartość azymutu geograficznego podaje zasady działania oraz możliwości wykorzystania odbiornika GPS
	3. Obraz Ziemi na mapie.	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: „skala”, „siatka kartograficzna” wymienia rodzaje skal oraz podaje ich przykłady 	<ul style="list-style-type: none"> podaje różnice między planem a mapą dokonuje podziału map ze względu na ich skalę oraz treść podaje różnice między siatką kartograficzną a geograficzną posługuje się skalą mapy do obliczania odległości w terenie 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje znaczenie skali mapy w przedstawianiu różnych informacji geograficznych na mapie przekształca postacie skali posługuje się w terenie planem miasta 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza skalę mapy, znając odległość rzeczywistą między obiektami przedstawionymi na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polega generalizacja mapy oraz uzasadnia jej przydatność
	4. Przedstawianie zjawisk na mapach.	<ul style="list-style-type: none"> wymienia metody przedstawiania zjawisk na mapach wyjaśnia terminy: „wysokość względna”, „wysokość bezwzględna”, „poziomica” 	<ul style="list-style-type: none"> odczytuje z map informacje przedstawione za pomocą różnych metod kartograficznych, w tym odczytuje wysokość bezwzględną 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza wysokość względną wybranych punktów oraz charakteryzuje rzeźbę terenu na podstawie rysunku poziomicowego i mapy hipsometrycznej 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje wybrane metody przedstawiania zjawisk na mapach stosuje ze zrozumieniem terminy: „wysokość względna”, „wysokość bezwzględna” 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje sposoby przedstawiania rzeźby terenu na mapach
	5. Praca z mapą.	<ul style="list-style-type: none"> analizuje i interpretuje treści map ogólnogeograficznych, tematycznych, turystycznych 	<ul style="list-style-type: none"> dobiera odpowiednią mapę w celu uzyskania określonych informacji geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> posługuje się w terenie planem oraz mapą topograficzną, turystyczną i samochodową (m.in. orientuje mapę oraz 	<ul style="list-style-type: none"> projektuje i opisuje trasy podróży na podstawie map turystycznych, topograficznych i samochodowych 	<ul style="list-style-type: none"> przeprowadza prostą interpolację, np. wykreśla poziomicę

				<ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje położenie i charakteryzuje odpowiadające sobie obiekty geograficzne na fotografiach, zdjęciach lotniczych i satelitarnych oraz mapach topograficznych • lokalizuje na mapach (również konturowych) kontynenty 	identyfikuje obiekty geograficzne na mapie i w terenie <ul style="list-style-type: none"> • lokalizuje na mapach (również konturowych) najważniejsze obiekty geograficzne na świecie i w Polsce 		
II. Z I E M I A W E W S Z E C H Ś W I E C I E	6.	Tajemnice kosmosu.	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy ciał niebieskich znajdujących się w Układzie Słonecznym 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy planet Układu Słonecznego, zaczynając od nazwy planety znajdującej się najbliżej Słońca 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje i nazywa ciała niebieskie przedstawione na ilustracji 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wybrane ciała niebieskie: planety, planetoidy, gwiazdy, satelity, meteory i meteoryty 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę lotów kosmicznych w poznaniu wszechświata
	7.	Ruchy Ziemi i ich następstwa.	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „ruch obiegowy Ziemi”, „równonoc wiosenna”, „równonoc jesienna”, „przesilenie zimowe”, „przesilenie letnie” • wymienia daty dni rozpoczynających pory roku • wyjaśnia terminy: „ruch obrotowy Ziemi”, „południe”, „północ”, „doba”, „górowanie Słońca”, „południk miejscowy”, „gnomon” 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje najważniejsze geograficzne następstwa ruchu obiegowego Ziemi • korzystając z danych liczbowych, porównuje planety Układu Słonecznego • podaje cechy ruchu obiegowego Ziemi • podaje najważniejsze geograficzne następstwa ruchu obrotowego Ziemi • podaje kierunek i czas obrotu Ziemi dookoła własnej osi • podaje cechy ruchu obrotowego Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty przesileni i równonocy na podstawie ilustracji przedstawiających oświetlenie Ziemi w ciągu roku • podaje różnicę między teorią geocentryczną i heliocentryczną • przedstawia (wykorzystując również własne obserwacje) zmiany w oświetleniu Ziemi oraz w długości trwania dnia i nocy w różnych szerokościach geograficznych i porach roku • opisuje dzienną wędrówkę Słońca po sklepieniu niebieskim, posługując się ilustracją lub planszą 	<ul style="list-style-type: none"> • posługując się rysunkiem, wyjaśnia zjawiska zaćmienia Słońca i zaćmienia Księżyca • charakteryzuje strefy oświetlenia Ziemi • wyjaśnia przyczyny występowania dnia i nocy polarnej • charakteryzuje dwa rodzaje prędkości Ziemi • omawia zastosowanie gnomonu • posługuje się ze zrozumieniem pojęciem „ruch obrotowy” 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza wysokość Słońca nad widnokregiem • omawia ruch obrotowy Ziemi, posługując się tellurium lub globusem
	8.	Czas.	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „czas słoneczny”, „czas strefowy”, „czas urzędowy” 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego zostały wprowadzone strefy czasowe i międzynarodowa linia zmiany daty • wymienia rodzaje kalendarzy i podaje ich cechy 	<ul style="list-style-type: none"> • posługuje się mapą stref czasowych do określania różnicy czasu strefowego i słonecznego na Ziemi • oblicza kąt, o jaki obraca się Ziemia w określonym czasie 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza czas słoneczny i strefowy danego miejsca na podstawie jego położenia matematyczno-geograficznego • charakteryzuje czas słoneczny, strefowy, uniwersalny i urzędowy • stosuje ze zrozumieniem pojęcia: „czas słoneczny”, „czas strefowy”, „czas uniwersalny” i „czas urzędowy” 	<ul style="list-style-type: none"> • ustala, jaki dzień tygodnia nastąpi po przekroczeniu międzynarodowej linii zmiany daty

III. A T M O S F E R A	9.	Atmosfera. Temperatura powietrza.	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „atmosfera”, „troposfera” • podaje skład chemiczny powietrza atmosferycznego • wyjaśnia termin „izoterma” • podaje czynniki wpływające na temperaturę powietrza na Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy warstw atmosfery, zaczynając od nazwy tej warstwy, która znajduje się najbliżej powierzchni Ziemi • omawia na podstawie schematu zmiany temperatury powietrza w poszczególnych warstwach atmosfery • analizuje temperaturę powietrza w wybranych miejscach na podstawie map klimatycznych lub wykresu przebiegu temperatury powietrza 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje poszczególne warstwy atmosfery • oblicza zmiany temperatury powietrza wraz ze wzrostem lub spadkiem wysokości • oblicza średnią roczną amplitudę temperatury powietrza oraz średnią roczną temperaturę powietrza • sporządza wykres przedstawiający przebieg temperatury powietrza • omawia zależność temperatury powietrza od kąta padania promieni słonecznych 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje zjawisko inwersji temperatury powietrza • wymienia czynniki klimatotwórcze oraz wyjaśnia na przykładach ich wpływ na zróżnicowanie temperatury powietrza na Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia wpływ człowieka na zmiany zachodzące w składzie powietrza atmosferycznego • charakteryzuje skale (Celsjusza, Fahrenheita i Kelvina), wykorzystywane do określania wartości temperatury powietrza
	10.	Jak powstaje wiatr?	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcia: „ciśnienie atmosferyczne”, „niż baryczny”, „wyż baryczny”, „izobara” • wymienia przykłady wiatrów stałych i okresowo zmiennych oraz lokalnych, występujących na kuli ziemskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczynę powstawania wiatru 	<ul style="list-style-type: none"> • sporządza schemat wyżu i niżu barycznego • wskazuje na mapie świata obszary występowania różnych rodzajów wiatrów 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rodzaje wiatrów na podstawie ilustracji • stosuje ze zrozumieniem pojęcia: „niż baryczny”, „wyż baryczny” 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, w jaki sposób powstają cyklony tropikalne, charakteryzuje je i podaje ich przykłady
	11.	Pada deszcz	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia rodzaje opadów i osadów atmosferycznych • wyjaśnia terminy: „wilgotność powietrza”, „wilgotność względna”, „resublimacja” 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje występowanie opadów na kuli ziemskiej na podstawie mapy stref klimatycznych • podaje przykłady obszarów charakteryzujących się nadmiarem lub niedoborem opadów atmosferycznych • wymienia rodzaje opadów i osadów atmosferycznych ze względu na sposób powstania 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia opadów atmosferycznych na Ziemi • rozpoznaje przedstawione na ilustracji opady i osady atmosferyczne 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia na podstawie schematu procesy powstawania chmur, opadów i osadów atmosferycznych na kuli ziemskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rodzaje chmur, a także opadów i osadów atmosferycznych
	12.	Pogoda i klimat.	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „pogoda”, „klimat” • wymienia czynniki klimatotwórcze 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zróżnicowanie klimatyczne Ziemi na podstawie analizy map temperatury powietrza i opadów atmosferycznych oraz map stref klimatycznych na Ziemi • wymienia strefy klimatyczne na kuli ziemskiej i wskazuje ich zasięg na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje na przykładach związek między wysokością Słońca a temperaturą powietrza • podaje różnice między klimatem a pogodą • charakteryzuje wpływ czynników klimatotwórczych na klimat • charakteryzuje na podstawie wykresów lub danych licz- 	<ul style="list-style-type: none"> • stosuje ze zrozumieniem terminy: „pogoda”, „klimat” • charakteryzuje klimat górski • podaje na podstawie map tematycznych zależności między strefami oświetlenia Ziemi a strefami klimatycznymi 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje strefy klimatyczne pod względem warunków sprzyjających działalności człowieka

					bowych przebieg temperatury powietrza i opadów atmosferycznych w ciągu roku w wybranych stacjach meteorologicznych, położonych w różnych strefach klimatycznych		
IV. W O D Y Z I E M I	13.	Obieg wody w przyrodzie. Oceany i morza.	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy oceanów i wskazuje te oceany na mapie świata podaje przykłady ruchów wody morskiej wyjaśnia terminy: „kondensacja”, „parowanie”, „morze”, „zatoka”, „cieśnina” 	<ul style="list-style-type: none"> omawia na podstawie schematu zasoby wodne Ziemi wskazuje na mapie świata wybrane prądy morskie oraz wymienia ich nazwy wymienia stany skupienia wody w przyrodzie i podaje przykłady ich występowania 	<ul style="list-style-type: none"> omawia obieg wody w przyrodzie na podstawie schematu dostrzega i wyjaśnia związki między warunkami klimatycznymi a zasoleniem wody morskiej 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje przyczyny i skutki ruchów wody morskiej 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje zjawisko El Nino
	14.	Rzeki świata.	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: „rzeka główna”, „dopływ”, „zlewisko”, „dorzecze”, „dział wodny” wskazuje na mapie świata najdłuższe rzeki 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia termin „przepływ” zaznacza na ilustracji dorzecze, dział wodny i zlewisko wymienia elementy dorzecza 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia rodzaje i podaje przykłady zasilania rzek podaje przykłady gospodarczego wykorzystania rzek analizuje wykresy długości rzek i ich przepływu 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia związki między warunkami klimatycznymi, a rodzajem zasilania rzek stosuje ze zrozumieniem pojęcia: „rzeka główna”, „dopływ”, „zlewisko”, „dorzecze”, „dział wodny” 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje powódzie i podaje ich przykłady
	15.	Jezior, bagna i wody podziemne.	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: „jezioro”, „bagno”, „wieloletnia zmarzlina wyjaśnia terminy: „wody podziemne”, „źródło”, „wody artestyjskie”, „gejzer” 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia różne typy genetyczne jezior wymienia rodzaje wód podziemnych analizuje budowę niecki artestyjskiej na podstawie ilustracji 	<ul style="list-style-type: none"> nazywa i wskazuje na mapie różne typy genetyczne jezior oraz obszary bagienne podaje przykłady gospodarczego wykorzystania stawów i sztucznych zbiorników wodnych podaje przykłady gospodarczego wykorzystania wód podziemnych wskazuje na mapie świata obszary występowania wód artestyjskich i gejzerów 	<ul style="list-style-type: none"> omawia warunki powstania bagien omawia procesy prowadzące do aktywności gejzeru charakteryzuje wybrane rodzaje wód podziemnych 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje różne typy genetyczne jezior i podaje ich przykłady charakteryzuje niebezpieczeństwa związane zanieczyszczeniem wód podziemnych
V. W N Ę T R Z	16.	Budowa wnętrza Ziemi. Skąły i minerały.	<ul style="list-style-type: none"> wymienia warstwy wnętrza Ziemi w kolejności od warstwy znajdującej się najgłębiej wymienia nazwy wybranych skał i minerałów wyjaśnia terminy: „skała”, „minerał” 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia metody badania wnętrza Ziemi podaje różnicę między litosferą a skorupą ziemską wskazuje różnicę między minerałem a skałą 	<ul style="list-style-type: none"> omawia na podstawie schematu budowę wnętrza Ziemi wyjaśnia termin „prądy konwekcyjne podaje przykłady gospodarczego wykorzystania skał podaje przykłady minerałów skalotwórczych 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje metody badania wnętrza Ziemi i podaje ich zastosowanie rozpoznaje skały i określa ich rodzaj 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje warstwy wnętrza Ziemi omawia zróżnicowanie temperatury wnętrza Ziemi charakteryzuje wybrane skały i warunki ich powstawania

E Z I E M I	17.	Dzieje Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> określa wiek Ziemi wymienia nazwy er, zaczynając od najstarszej 	<ul style="list-style-type: none"> omawia na podstawie tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej Ziemi podaje przykłady skamieniałości przewodnich 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia rolę skamieniałości przewodnich w odtwarzaniu dziejów Ziemi przedstawia hipotezy wyginięcia dinozaurów 	<ul style="list-style-type: none"> dostrzega zmiany w świecie organicznym w dziejach Ziemi wymienia nazwy okresów geologicznych 	<ul style="list-style-type: none"> omawia najważniejsze wydarzenia w poszczególnych erach dziejów Ziemi
	18.	Wulkanizm i trzęsienia ziemi	<ul style="list-style-type: none"> wymienia procesy wewnętrzne kształtujące rzeźbę powierzchni Ziemi wyjaśnia terminy: „wulkan”, „ława”, „magma”, „hipocentrum”, „epicentrum”, „Ognisty Pierścień Pacyfiku” wymienia produkty erupcji wulkanicznej 	<ul style="list-style-type: none"> podaje główne cechy płytowej budowy litosfery wskazuje na mapie świata obszary aktywne sejsmicznie wymienia przykłady wulkanów i wskazuje je na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> omawia skutki wulkanizmu i trzęsień ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki pomiędzy płytową budową litosfery a występowaniem zjawisk wulkanicznych i trzęsień ziemi wymienia na podstawie schematu elementy budowy wulkanu 	<ul style="list-style-type: none"> stosuje ze zrozumieniem terminy: „hipocentrum”, „epicentrum”, „orogeneza”
	19.	Jak powstały góry?	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy orogenezy i rodzaje gór wyjaśnia terminy: „ruchy górotwórcze”, „góry fałdowe”, „góry zrębowe” wymienia nazwy wielkich form ukształtowania powierzchni Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata przykłady gór fałdowych, wulkanicznych i zrębowych 	<ul style="list-style-type: none"> omawia różnice między górami fałdowymi a zrębowymi określa na podstawie danych statystycznych ukształtowanie powierzchni kontynentów 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje wielkie formy ukształtowania powierzchni Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie schematów mechanizm powstawania gór fałdowych i zrębowych
VI R E Ż B I A R Z E P O W I E R Z C H N I Z I	20.	Niszczenie skał. Procesy krasowe.	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: „wietrzenie”, „erozja” wymienia rodzaje wietrzenia wyjaśnia terminy: „krasowienie”, „erozja” podaje rodzaje skał, które ulegają krasowieniu 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia procesy zewnętrzne kształtujące rzeźbę powierzchni Ziemi podaje przykłady form krasowych występujących na powierzchni i w głębi Ziemi wskazuje na mapie regiony, w których występują zjawiska krasowe 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje rodzaje wietrzenia i formy terenu powstałe w jego wyniku charakteryzuje na podstawie ilustracji budowę jaskini oraz występujące w niej formy krasowe 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje na ilustracjach formy terenu powstałe w wyniku wietrzenia posługuje się ze zrozumieniem pojęciami: „wietrzenie”, „erozja” omawia procesy krasowe i wyjaśnia, w jaki sposób powstają formy krasowe posługuje się ze zrozumieniem terminami: „krasowienie”, „erozja” rozpoznaje i opisuje w terenie formy rzeźby powstałe w wyniku działania procesów krasowych 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje wybrane rodzaje ruchów masowych zapisuje reakcję chemiczną rozpuszczania skały wapiennej
	21.	Praca rzeki	<ul style="list-style-type: none"> wymienia rodzaje ujść rzecznych wyjaśnia terminy: „erozja wgłębna”, „erozja boczna”, „akumulacja” 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata przykłady rzek posiadających ujście deltowe lub lejkowate podaje przykłady form erozji i akumulacji rzecznej 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia proces powstawania meandrów omawia warunki sprzyjające powstawaniu delt oraz ujść lejkowatych 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia rzeźbotwórczą rolę rzeki w jej górnym, środkowym i dolnym odcinku rozpoznaje i opisuje w terenie formy rzeźby terenu powstałe w wyniku działalności rzeki 	<ul style="list-style-type: none"> stosuje ze zrozumieniem pojęcia „spadek rzeki” oraz oblicza średni spadek rzeki

E M I	22.	Lodowce i lądolody	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcie: „granica wiecznego śniegu” • wskazuje na mapie świata obszary występowania lądolodów 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje różnice między lodowcem górskim a lądolodem • dostrzega związek między warunkami klimatycznymi a występowaniem lodowców górskich i lądolodów na Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje i podpisuje na schemacie formy polodowcowe • wymienia przykłady form powstałych w wyniku działalności lodowców górskich i lądolodów 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rzeźbotwórczą rolę lodowców górskich i lądolodów • stosuje ze zrozumieniem pojęcie: „granica wiecznego śniegu” • rozpoznaje i opisuje w terenie formy rzeźby powstałe w wyniku działalności lodowców górskich i lądolodów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia wpływ zmian klimatycznych na zmiany powierzchni pokrywy lodowej
	23.	Działalność wiatru	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „korazja”, „niecka deflacyjna”, „wydma paraboliczna”, „barchan”, „grzyb skalny” 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie wybrane pustynie • wymienia rodzaje pustyń ze wzg. na budowę i położenie 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady form powstałych na skutek erozyjnej i akumulacyjnej działalności wiatru • wskazuje różnice między barchanem i wydmą paraboliczną 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rzeźbotwórczą rolę wiatru • określa genezę wybranych pustyń • rozpoznaje i opisuje w terenie formy rzeźby powstałe w wyniku działalności wiatru 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia wpływ szaty roślinnej na rzeźbotwórczą działalność wiatru • wskazuje na mapie świata obszary zagrożone pustyńnieniem
	24.	Praca morza	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia termin „abrazja” • podaje przykłady form powstałych w wyniku rzeźbotwórczej działalności morza 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejsze typy wybrzeży morskich • wskazuje na mapie świata typy wybrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia na podstawie ilustracji proces powstawania klifu i mierzei 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia genezę poszczególnych typów wybrzeży morskich • rozpoznaje i opisuje w terenie formy rzeźby terenu powstałe w wyniku działalności morza 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcia: „rewa”, „wał burzowy”, „ripple-marki
VII. T A J E M N I C A N A T U R Y	25.	Gleba. Sfera życia	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „gleba”, „żywność gleby” • wymienia czynniki glebotwórcze 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejsze rodzaje gleb strefowych i astrefowych na Ziemi • wskazuje i nazywa poziomy glebowe na profilu glebowym 	<ul style="list-style-type: none"> • nazywa główne strefy roślinne na kuli ziemskiej i wskazuje je na mapie świata 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje poziomy glebowe • charakteryzuje poszczególne strefy roślinne występujące na Ziemi • wykazuje wpływ klimatu na zróżnicowanie roślinności i gleb na Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę racjonalnego gospodarowania glebami

KLASA II

Ocenę niedostateczną -otrzymuje uczeń, który nie opanował wiadomości i umiejętności wymaganych w programie nauczania.

KLASA II

			DOPUSZCZAJĄCY	DOSTATECZNY	DOBRY	BADRO DOBRY	CELUJĄCY
I. Afryka	1.	Po obu stronach równika – środowisko przyrodnicze Afryki	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje Afrykę na mapie świata wymienia nazwy stref klimatyczno-roślinno-glebowych Afryki wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Afryki wybrane elementy linii brzegowej, krainy geograficzne, rzeki i jeziora oraz podaje ich nazwy 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „pustynnienie” określa położenie geograficzne Afryki podaje cechy linii brzegowej Afryki wymienia czynniki geograficzne kształtujące klimat Afryki przyporządkowuje strefom klimatycznym Afryki odpowiednie formacje roślinne i typy gleb opisuje występowanie wód powierzchniowych w Afryce opisuje sposoby gospodarowania w strefie Sahelu 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> określa położenie matematyczno-geograficzne Afryki określa cechy ukształtowania powierzchni Afryki omawia wpływ wybranych czynników klimatotwórczych na klimat Afryki wyjaśnia występowanie stref klimatyczno-roślinno-glebowych charakteryzuje klimat, formacje roślinne oraz gleby w poszczególnych strefach klimatyczno-roślinno-glebowych Afryki <ul style="list-style-type: none"> oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Afryki 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje linię brzegową Afryki z linią brzegową innych kontynentów wykazuje na przykładzie strefy Sahelu związek pomiędzy formami gospodarowania człowieka a zasobami wodnymi wyjaśnia mechanizm powstawania systemu rowów tektonicznych w Afryce 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny symetrycznego układu stref klimatyczno-roślinno-glebowych w Afryce uzasadnia potrzebę racjonalnego gospodarowania w środowisku charakteryzującym się poważnymi niedoborami słodkiej wody proponuje działania mające na celu zahamowanie procesu pustynnienia w strefie Sahelu
	2.	Problemy mieszkańców Afryki	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „gęstość zaludnienia” podaje liczbę ludności Afryki wymienia nazwy odmian ludzkich zamieszkujących Afrykę wymienia przyczyny ubóstwa państw Afryki wymienia nazwy najgęściej i najslabiej zaludnionych obszarów w Afryce wymienia problemy mieszkańców Afryki 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „eksplozja demograficzna”, „przyrost naturalny”, „współczynnik przyrostu naturalnego”, „produkt krajowy brutto (PKB)”, „wskaźnik rozwoju społecznego (HDI)” omawia zróżnicowanie ludności Afryki opisuje zmiany liczby ludności w Afryce omawia przyczyny eksplozji demograficznej w Afryce opisuje, na podstawie mapy, rozmieszczenie ludności w Afryce opisuje problemy mieszkańców Afryki 	<ul style="list-style-type: none"> identyfikuje przyczyny ubóstwa społeczeństwa Afryki omawia wartość HDI w wybranych krajach na podstawie mapy tematycznej ocenia wpływ warunków naturalnych na rozmieszczenie ludności wymienia przyczyny i skutki konfliktów zbrojnych trwających w Afryce oblicza współczynnik przyrostu naturalnego 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny i skutki wysokiego przyrostu naturalnego w Afryce analizuje przyczyny i skutki głodu w Afryce analizuje przyczyny i skutki konfliktów zbrojnych trwających w Afryce określa związki między problemami wyżywienia, występowaniem chorób a poziomem życia w krajach Afryki położonych na południe od Sahary 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia twierdzenie, że Afryka jest najbiedniejszym kontynentem świata proponuje działania mające na celu ograniczenie problemów mieszkańców Afryki (głodu, konfliktów zbrojnych, niedostatku wody pitnej, AIDS)
	3.	Najlepiej rozwinięte gospodarczo państwa Afryki – Egipt i RPA	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje Egipt i RPA na mapie świata, podaje nazwy ich stolic oraz nazwy państw sąsiadujących z tymi krajami wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Egiptu i RPA wymienia nazwy obszarów 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje położenie geograficzne oraz środowisko przyrodnicze Egiptu i RPA analizuje gęstość zaludnienia i współczynnik przyrostu naturalnego w Egipcie omawia czynniki decydujące o rozmieszczeniu ludności w 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje, na podstawie mapy gospodarczej, czynniki warunkujące rozmieszczenie obszarów koncentracji przemysłu i rolnictwa w Egipcie i RPA wykazuje znaczenie turystyki dla gospodarki Egiptu analizuje zmiany 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a rozwojem gospodarki Egiptu i RPA analizuje dane statystyczne dotyczące struktury eksportu RPA i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje, że Egipt jest jednym z najdynamiczniej rozwijających się państw Afryki wykazuje korzyści wynikające ze strategicznego położenia Egiptu wykazuje, że RPA jest najbogatszym krajem Afry-

			<p>gęsto zaludnionych w Egipcie</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w Egipcie i w RPA wymienia najważniejsze cechy gospodarki RPA wyjaśnia znaczenie Kanału Sueskiego 	<p>RPA</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje warunki sprzyjające rozwojowi gospodarki w Egipcie opisuje wybrane atrakcje turystyczne Egiptu przedstawia pozytywne i negatywne skutki budowy tamy w Asuanie przedstawia uwarunkowania rozwoju gospodarczego RPA opisuje warunki życia na terenach uprzemysłowionych w RPA 	<p>w środowisku przyrodniczym Doliny Nilu po wybudowaniu zapory i zbiornika pod Asuanem</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje udział i miejsce RPA w światowym wydobyciu surowców mineralnych wykazuje rolę surowców mineralnych w kształtowaniu gospodarki RPA 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależności między warunkami przyrodniczymi a rozmieszczeniem ludności w Egipcie i RPA 	ki
Ameryka	4.	Od bieguna do bieguna – środowisko przyrodnicze Ameryki	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje Amerykę na mapie świata wyjaśnia znaczenie terminów: „Ameryka Łacińska”, „Ameryka Środkowa” wskazuje wybrane elementy linii brzegowej Ameryki na mapie oraz podaje ich nazwy wymienia czynniki geograficzne kształtujące klimat Ameryki wskazuje na mapie najważniejsze krainy geograficzne, rzeki i jeziora Ameryki Północnej i Południowej oraz podaje ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Ameryki opisuje przebieg granicy między Ameryką Północną a Południową analizuje znaczenie Kanału Panamskiego opisuje linię brzegową Ameryki przyporządkowuje strefom klimatycznym charakterystyczną dla nich roślinność wskazuje na mapie oraz nazywa obszary aktywne sejsmicznie i wulkanicznie w Ameryce 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie matematyczno-geograficzne Ameryki wykazuje wpływ rzeźby terenu na cechy klimatu Ameryki opisuje cechy klimatu Ameryki Północnej i Południowej na podstawie klimatogramów oraz mapy klimatycznej wyjaśnia przyczyny wulkanizmu i trzęsień ziemi w Ameryce wykazuje wpływ wybranych czynników klimatotwórczych na klimat Ameryki 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Ameryki porównuje linię brzegową i ukształtowanie powierzchni Ameryki z linią brzegową oraz ukształtowaniem powierzchni innych kontynentów omawia skutki południkowego układu form rzeźby terenu w Ameryce Północnej i Południowej wykazuje wpływ klimatu na rozmieszczenie roślinności w Ameryce 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między budową geologiczną a ukształtowaniem pionowym Ameryki wyjaśnia mechanizm powstawania tornad

	5.	Mozaika społeczna Ameryki	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy rdzennych mieszkańców Ameryki oraz odmian ludzkich zamieszkujących Amerykę wyjaśnia znaczenie terminów: „imigracja”, „emigracja” wyjaśnia przyczyny zróżnicowania ludności Ameryki wskazuje na mapie obszary gęsto i słabo zaludnione oraz podaje ich nazwy wskazuje na mapie największe miasta Ameryki i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „saldo migracji” wyjaśnia pochodzenie ludności Ameryki opisuje wielkie migracje w dziejach Ameryki wykazuje zróżnicowanie ludności Ameryki analizuje saldo migracji opisuje pochodzenie ludności Ameryki wymienia przyczyny dużego zróżnicowania etnicznego i kulturowego ludności Ameryki opisuje, korzystając z mapy, rozmieszczenie ludności Ameryki Północnej i Południowej porównuje liczbę ludności w wybranych krajach Ameryki 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny i kierunki migracji ludności do Ameryki wyjaśnia wpływ migracji na zróżnicowanie kulturowe i etniczne ludności Ameryki porównuje strukturę etniczną w wybranych krajach Ameryki i formułuje wnioski wyróżnia główne cechy i podaje przyczyny zróżnicowania kulturowego oraz etnicznego Ameryki Północnej i Południowej analizuje, na podstawie mapy, rozmieszczenie ludności w Ameryce Północnej i Południowej 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależności między warunkami naturalnymi a rozmieszczeniem ludności w Ameryce wyjaśnia, dlaczego Ameryka określana jest mianem tygla kultur oblicza saldo migracji i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny wzrostu liczby ludności Ameryki oraz prognozuje dalsze jej zmiany
--	----	---------------------------	---	--	--	--	---

6.	Pierwsze mocarstwo świata – USA	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata Stany Zjednoczone, podaje nazwę ich stolicy i nazwy państw sąsiadujących wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Stanów Zjednoczonych wymienia nazwy najważniejszych surowców mineralnych wydobywanych w Stanach Zjednoczonych przedstawia najważniejsze cechy gospodarki Stanów Zjednoczonych wymienia nazwy głównych roślin uprawianych na terenie Stanów Zjednoczonych wymienia nazwy regionów gospodarczych Stanów Zjednoczonych wyjaśnia znaczenie terminów: „megalopolis”, „technopolia” 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Stanów Zjednoczonych omawia cechy ukształtowania powierzchni Stanów Zjednoczonych wyjaśnia uwarunkowania wysokiego poziomu rozwoju gospodarczego Stanów Zjednoczonych opisuje cechy rolnictwa Stanów Zjednoczonych wskazuje na mapie Stanów Zjednoczonych obszary rolnicze oraz wymienia ich nazwy wskazuje na mapie oraz charakteryzuje regiony gospodarcze Stanów Zjednoczonych opisuje zróżnicowanie ludności Stanów Zjednoczonych wskazuje na mapie największe aglomeracje Stanów Zjednoczonych oraz wymienia ich nazwy wskazuje na mapie regiony o największej gęstości zaludnienia w Stanach Zjednoczonych oraz podaje ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje strukturę PKB Stanów Zjednoczonych i formułuje wnioski ocenia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa charakteryzuje dominujący typ gospodarki rolnej w Stanach Zjednoczonych analizuje strukturę użytkowania ziemi w Stanach Zjednoczonych porównuje ruch pasażerski w portach lotniczych Stanów Zjednoczonych i innych państw oraz formułuje wnioski określa rolę Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej charakteryzuje oraz wskazuje na mapie megalopolis wschodniego wybrzeża uzasadnia, że Stany Zjednoczone są krajem imigrantów 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje uwarunkowania rozwoju przemysłu nowoczesnych technologii wykazuje wysoki poziom rozwoju gospodarczego Stanów Zjednoczonych wykazuje zależność między wysokim poziomem gospodarki a poziomem rozwoju transportu w Stanach Zjednoczonych wykazuje związki między gospodarką a warunkami środowiska w najważniejszych regionach gospodarczych Stanów Zjednoczonych 	<ul style="list-style-type: none"> udowadnia, że Stany Zjednoczone są potęgą gospodarczą świata analizuje problem nielegalnej imigracji do Stanów Zjednoczonych
7.	Zielone płuca świata – Brazylia	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata Brazylię i podaje nazwę jej stolicy wskazuje na mapie wybrane krainy geograficzne i najważniejsze rzeki Brazylii oraz wymienia ich nazwy wskazuje na mapie największe miasta Brazylii i wymienia ich nazwy wymienia problemy wielkich miast Brazylii wymienia skutki wylesiania Amazonii 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Brazylii opisuje portugalskie korzenie ludności Brazylii wyjaśnia przyczyny wysokiego poziomu urbanizacji w Brazylii określa cechy rozwoju i problemy wielkich miast Brazylii charakteryzuje rozmieszczenie ludności Brazylii wyjaśnia znaczenie terminu „fawele” omawia działania podejmowane przez mieszkańców Brazylii w celu zagospodarowania 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje skutki gwałtownego wzrostu liczby ludności w wielkich miastach Brazylii opisuje uwarunkowania rozmieszczenia ludności Brazylii analizuje przyczyny i skutki migracji ludności ze wsi do miast wykazuje problemy wielkich miast Brazylii analizuje przyczyny i skutki wylesiania Amazonii 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje zmiany poziomu urbanizacji w Brazylii i formułuje wnioski analizuje naturalne i antropogeniczne zagrożenia dla puszczy amazońskiej wykazuje wpływ warunków naturalnych na rozmieszczenie ludności Brazylii 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia problemy Indii

				<p>interioru</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje konflikt interesów pomiędzy ekologicznymi skutkami wylesiania Amazonii a jej gospodarczym wykorzystaniem 			
<p>Australia Arktyka i Antarktyk Azja</p>	8.	<p>Australia – kontynent na antypodach</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie świata Australię i Oceanię • wymienia nazwy osobliwości przyrodniczych Australii • wyjaśnia znaczenie terminu „endemit” • wskazuje na mapie najważniejsze obiekty geograficzne Australii: rzeki, jeziora i krainy geograficzne oraz podaje ich nazwy • wskazuje na mapie Australii obszary o największej gęstości zaludnienia oraz obszary niezamieszkałe • wskazuje na mapie największe miasta Australii oraz wymienia ich nazwy • wymienia główne cechy gospodarki Związku Australijskiego • omawia rozmieszczenie basenów artezyjskich w Australii 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie geograficzne Australii i Oceanii • opisuje, korzystając z mapy, linię brzegową i ukształtowanie pionowe Australii • charakteryzuje cechy klimatu oraz specyfikę świata roślin i zwierząt Australii na podstawie map klimatycznych i klimatogramów • wyjaśnia znaczenie terminów: „basen artezyjski”, „studnia artezyjska” • opisuje rdzennych mieszkańców Australii • wyjaśnia uwarunkowania rozwoju hodowli owiec w Związku Australijskim • dokonuje podziału geograficznego Oceanii na podstawie mapy ogólnogeograficznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje przyczyny i skutki ubóstwa wód powierzchniowych w Australii • ocenia znaczenie wód artezyjskich • analizuje uwarunkowania rozmieszczenia ludności w Australii i Oceanii • omawia wybrane zagadnienia gospodarcze ze szczególnym uwzględnieniem roli górnictwa i rolnictwa • przedstawia, na podstawie map tematycznych, główne cechy gospodarki Związku Australijskiego na tle warunków naturalnych 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Australii • analizuje zależności między warunkami klimatycznymi a występowaniem wód powierzchniowych • ocenia warunki środowiska przyrodniczego Australii z punktu widzenia warunków życia i gospodarki ludzi • wyjaśnia zależności między warunkami środowiska przyrodniczego Australii a sposobami gospodarowania w rolnictwie 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje, korzystając z map, środowisko przyrodnicze Australii ze środowiskiem przyrodniczym innych kontynentów • wykazuje zależność między symetrycznym położeniem Australii po obu stronach zwrotnika Koziorożca a uwarunkowaniami klimatycznymi
	9.	<p>Lodowe pustynie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „Arktyka”, „Antarktyka” • wskazuje na mapie świata Arktykę i Antarktykę • wymienia główne cechy środowiska przyrodniczego Arktyki i Antarktyki ze szczególnym uwzględnieniem cech klimatu • wyjaśnia znaczenie terminów: „góra lodowa”, „pak lodowy” • wymienia najważniejsze zmiany obserwowane w środowisku przyrodniczym obszarów polarnych 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia cechy położenia Arktyki i Antarktyki na podstawie mapy świata • wyjaśnia uwarunkowania cech środowiska przyrodniczego Antarktyki i Arktyki • opisuje działalność człowieka w Arktyce i Antarktyce • wymienia główne cechy i przyczyny zmian w środowisku przyrodniczym obszarów okołobiegunowych • wymienia nazwy dwóch polskich polarnych stacji badawczych 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje czynniki warunkujące klimat obszarów okołobiegunowych • wyjaśnia występowanie pokrywy lodowej na obszarach okołobiegunowych • omawia sytuację prawną Antarktyki • wykazuje konieczność ochrony przyrody obszarów okołobiegunowych • omawia wkład Polaków w badania obszarów polarnych 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje badania prowadzone przez naukowców w Antarktyce i Arktyce <ul style="list-style-type: none"> • porównuje środowisko przyrodnicze Arktyki i Antarktyki 	<ul style="list-style-type: none"> • proponuje działania mające na celu zahamowanie niekorzystnych zmian w środowisku przyrodniczym obszarów okołobiegunowych

10.	Azja – kontynent wielkich kontrastów	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „Eurazja” • wskazuje na mapie świata Eurazję i Azję • wymienia przykłady kontrastów geograficznych Azji • wskazuje na mapie wybrane elementy linii brzegowej Azji i podaje ich nazwy • wymienia czynniki geograficzne kształtujące klimat Azji • wskazuje na mapie najważniejsze krainy geograficzne, rzeki i jeziora Azji oraz wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie geograficzne Eurazji i Azji • charakteryzuje ukształtowanie powierzchni Azji • opisuje cechy klimatu Azji na podstawie klimatogramów i mapy klimatycznej • charakteryzuje wybrane strefy roślinne Azji • opisuje rozmieszczenie wód powierzchniowych w Azji na podstawie mapy • przedstawia kontrasty geograficzne Azji • opisuje, na podstawie mapy, granicę między Azją a Europą • oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Azji 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia geograficzne czynniki warunkujące klimat Azji • wykazuje wpływ klimatu na rozmieszczenie roślinności • wyjaśnia, na czym polega kontrastowość klimatyczna Azji • wyjaśnia przyczyny i skutki wysychania Jeziora Aralskiego <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega promienisty układ wielkich systemów rzecznych Azji • przedstawia, na podstawie map tematycznych, warunki przyrodnicze obszarów, na których kształtowały się najstarsze azjatyckie cywilizacje 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje linię brzegową i ukształtowanie powierzchni Azji z linią brzegową i ukształtowaniem powierzchni innych kontynentów • wykazuje, na podstawie map tematycznych, że Azja jest kontynentem wielkich geograficznych kontrastów 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje, korzystając z map, środowisko przyrodnicze Azji ze środowiskiem przyrodniczym innych kontynentów • opisuje osiągnięcia najstarszych cywilizacji azjatyckich
11.	W rytmie monsunu	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „monsun” • odróżnia monsun letni od monsunu zimowego • wskazuje na mapie obszary występowania monsunu • wyjaśnia znaczenie terminu „tarasy” 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia, na podstawie schematu, cyrkulację monsunową w Azji Południowej i Południowo-Wschodniej • porównuje, na podstawie diagramu, wielkość produkcji ryżu w wybranych krajach • wskazuje na mapie obszary odznaczające się intensywną uprawą ryżu i podaje ich nazwy • opisuje wymagania klimatyczno-glebowe ryżu 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie tarasowania stoków • wykazuje związek pomiędzy rytmem upraw i „kulturą ryżu” a cechami klimatu monsunowego w Azji Południowej i Południowo-Wschodniej • opisuje przyrodnicze i społeczno-gospodarcze skutki zaburzenia rytmu cyrkulacji monsunowej 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje wpływ cyrkulacji monsunowej w Azji Południowej i Południowo-Wschodniej na życie codzienne i gospodarowanie mieszkańców tych regionów 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie ryżu dla kultury społeczeństwa azjatyckiego

12.	Chiny – najludniejszy kraj świata	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Chiny, podaje nazwę ich stolicy oraz nazwy państw sąsiadujących wskazuje na mapie krainy geograficzne oraz najważniejsze rzeki w Chinach oraz wymienia ich nazwy podaje liczbę ludności Chin opisuje bariery osadnicze w Chinach Zachodnich wymienia nazwy bogactw mineralnych Chin wskazuje najdynamiczniej rozwijające się działy gospodarki w Chinach wymienia nazwy głównych roślin uprawnych wymienia najważniejsze cechy gospodarki Chin 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne oraz cechy środowiska przyrodniczego Chin wyjaśnia zjawisko zachwiania równowagi płci opisuje uwarunkowania rozwoju rolnictwa w Chinach wyjaśnia zależność między warunkami przyrodniczymi a rozmieszczeniem ludności Chin opisuje uwarunkowania rozwoju gospodarczego Chin określa miejsce Chin w światowej wymianie towarowej wskazuje na mapie oraz nazywa obszary o dużej koncentracji przemysłu w Chinach 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje wykresy i dane dotyczące liczby ludności i współczynnika przyrostu naturalnego w Chinach wyjaśnia, na czym polega chiński program kontroli urodzeń określa cele i skutki programu kontroli urodzeń porównuje wartość PKB Chin z wartością PKB innych krajów wyjaśnia kierunki rozwoju gospodarczego Chin wskazuje zmiany znaczenia Chin w gospodarce światowej wykazuje przyczyny migracji ludności Chin ze wsi do miast 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależności między warunkami przyrodniczymi a rozwojem gospodarczym Chin analizuje przyczyny szybkiego rozwoju gospodarczego Chin w ostatnich latach 	<ul style="list-style-type: none"> omawia kontrasty przyrodnicze Chin wykazuje wpływ Chin na światową gospodarkę
13.	Japonia – kraj kwitnącej gospodarki	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata Japonię i podaje nazwę jej stolicy wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Japonii opisuje skutki trzęsień ziemi, tajfunów i tsunami wymienia działania umożliwiające życie i gospodarowanie w trudnych warunkach przyrodniczych wymienia japońskie produkty znane na całym świecie wymienia nazwy głównych roślin uprawnych przedstawia znaczenie rybołówstwa dla gospodarki Japonii podaje liczbę mieszkańców Japonii wskazuje na mapie wielkie miasta Japonii i wymienia ich nazwy wymienia najważniejsze cechy japońskiej gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie geograficzne Japonii na podstawie mapy ogólnogeograficznej omawia cechy środowiska przyrodniczego Japonii charakteryzuje klimat Japonii wyjaśnia przyczyny dynamicznego rozwoju Japonii po II wojnie światowej wyjaśnia znaczenie dużych nakładów finansowych na oświatę i badania naukowe opisuje udział usług w strukturze PKB wyjaśnia znaczenie transportu dla gospodarki Japonii opisuje czynniki pozaprodukcyjne sprzyjające rozwojowi rolnictwa w Japonii wyjaśnia znaczenie terminu „marikultura” 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje geograficzne czynniki kształtujące klimat Japonii wyjaśnia wpływ cyrkulacji monsunowej na klimat Japonii wykazuje znaczenie czynników społeczno-kulturowych dla tworzenia nowoczesnej gospodarki Japonii na tle niekorzystnych cech środowiska przyrodniczego analizuje strukturę eksportu Japonii i formułuje wnioski wyjaśnia, dlaczego główne ośrodki gospodarcze Japonii skoncentrowane są na wybrzeżach tego kraju przedstawia przyczyny dużej gęstości zaludnienia na wyspie Honsiu 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje skutki położenia Japonii w strefie aktywności wulkanicznej i sejsmicznej wykazuje przyczyny i znaczenie działań umożliwiających życie w trudnych warunkach przyrodniczych wykazuje, że Japonia jest potęgą gospodarczą opisuje znaczenie marikultury dla gospodarki Japonii 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje przyczyny i skutki spowolnienia gospodarczego Japonii

14.	Indie – państwo bogaczy i nędzarzy	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Indie, podaje nazwę ich stolicy oraz nazwy państw sąsiadujących wskazuje na mapie główne krainy geograficzne i rzeki Indii oraz wymienia ich nazwy podaje liczbę ludności Indii przedstawia uwarunkowania wysokiego przyrostu naturalnego w Indiach wymienia nazwy głównych roślin uprawnych wymienia nazwy bogactw mineralnych Indii wymienia najważniejsze cechy gospodarki Indii <ul style="list-style-type: none"> opisuje kontrasty społeczne i gospodarcze w Indiach 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Indii omawia cechy środowiska przyrodniczego Indii omawia prognozy wzrostu liczby ludności Indii wyjaśnia znaczenie terminu „zielona rewolucja” opisuje poziom rozwoju rolnictwa Indii charakteryzuje uwarunkowania rolnictwa Indii wyjaśnia, dlaczego w Indiach występuje duże pogłowienie bydła przedstawia czynniki rozwoju przemysłu w Indiach wskazuje na mapie gospodarczej Indii wybrane ośrodki przemysłu high-tech 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje diagram ilustrujący zmiany liczby ludności w XX i XXI wieku wykazuje problemy związane ze stale zwiększającą się liczbą ludności Indii wyjaśnia przyczyny gwałtownego rozwoju nowoczesnych technologii w Indiach opisuje system kastowy społeczeństwa Indii 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje poziom rozwoju gospodarczego Indii analizuje cechy indyjskiego rolnictwa i formułuje wnioski wyjaśnia przyczyny dynamicznego rozwoju nowoczesnych usług w Indiach 	<ul style="list-style-type: none"> przewiduje społeczno-gospodarcze skutki eksploatacji demograficznej w Indiach wykazuje wpływ hinduizmu na życie i działalność ludzi uzasadnia lokalizację okręgów przemysłowych w Indiach
15.	Czarne złoto Bliskiego Wschodu	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „Bliski Wschód” wskazuje na mapie ogólnogeograficznej państwa należące do regionu Bliskiego Wschodu wymienia cechy środowiska przyrodniczego i gospodarki Bliskiego Wschodu wymienia nazwy państw, na których obszarze znajdują się najbogatsze złoża ropy naftowej wyjaśnia znaczenie terminu „OPEC” opisuje cechy kultury islamskiej 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie geograficzne Bliskiego Wschodu wskazuje na mapie ogólnogeograficznej państwa Bliskiego Wschodu i ich stolice oraz podaje ich nazwy opisuje warunki naturalne Bliskiego Wschodu charakteryzuje zasoby ropy naftowej na Bliskim Wschodzie charakteryzuje region Bliskiego Wschodu pod kątem kierunków i poziomu rozwoju gospodarczego przedstawia działania państw Bliskiego Wschodu mające na celu uniezależnienie się od wydobycia ropy naftowej charakteryzuje gospodarkę krajów Bliskiego Wschodu, w których nie wydobywa się ropy naftowej wskazuje na mapie i wymienia nazwy obszarów na Bliskim Wschodzie objętych konfliktami zbrojnymi 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje warunki przyrodnicze Bliskiego Wschodu niekorzystne dla działalności gospodarczej człowieka analizuje rozmieszczenie, zasoby i wydobycie ropy naftowej na Bliskim Wschodzie na podstawie map tematycznych i danych statystycznych analizuje udział państw Bliskiego Wschodu w światowym wydobyciu ropy naftowej i formułuje wnioski analizuje wartość PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w wybranych krajach Bliskiego Wschodu i formułuje wnioski charakteryzuje Bliski Wschód pod kątem cech kulturowych, zasobów ropy naftowej i poziomu rozwoju gospodarczego 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje korzyści gospodarcze i społeczne wynikające z eksportu ropy naftowej oraz produktów powstałych w wyniku jej przetworzenia porównuje wydobycie ropy naftowej z wartością PKB na jednego mieszkańca w poszczególnych krajach Bliskiego Wschodu opisuje wpływ religii na gospodarkę krajów Bliskiego Wschodu i życie muzułmanów analizuje skutki konfliktów na Bliskim Wschodzie <ul style="list-style-type: none"> porównuje poziom życia mieszkańców poszczególnych krajów Bliskiego Wschodu 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia tezę, że konflikty na Bliskim Wschodzie mają wpływ na globalną gospodarkę

Europa	16.	Środowisko przyrodnicze Starego Kontynentu	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata Europę wskazuje na mapie wybrane elementy linii brzegowej Europy i wymienia ich nazwy wskazuje na mapie wybrane niziny, wyżyny i góry Europy oraz wymienia ich nazwy wymienia cechy ukształtowania powierzchni Europy na podstawie mapy wskazuje na mapie wybrane europejskie rzeki i jeziora oraz wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Europy na podstawie mapy ogólnogeograficznej charakteryzuje linię brzegową Europy na podstawie mapy porównuje średnią wysokość Europy ze średnią wysokością innych kontynentów wykazuje typowo nizinny charakter ukształtowania powierzchni Europy na podstawie mapy przedstawia czynniki geograficzne wpływające na klimat Europy opisuje klimat Europy na podstawie mapy wyjaśnia znaczenie terminu „kontynentalizm klimatu” charakteryzuje wybrane strefy roślinne Europy opisuje rozmieszczenie wód powierzchniowych w Europie na podstawie mapy 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie geograficzne i granice Europy z innymi kontynentami na mapie ogólnogeograficznej świata porównuje linię brzegową Europy z linią brzegową innych kontynentów porównuje ukształtowanie powierzchni Europy z ukształtowaniem powierzchni innych kontynentów wyjaśnia wpływ zlodowaceń na rzeźbę powierzchni Europy wyjaśnia zależności między typem klimatu a występowaniem formacji roślinnych wyjaśnia wpływ działalności rzek na rzeźbę powierzchni Europy wyjaśnia genezę wybranych europejskich jezior 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Europy przedstawia genezę powstawania gór w Europie wykazuje wpływ czynników geograficznych na cechy klimatu Europy wykazuje związki między budową geologiczną a ukształtowaniem pionowym Europy 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje następstwa południkowej i równoleżnikowej rozciągłości Europy
	17.	Europa – kontynent nowych państw	<ul style="list-style-type: none"> omawia przemiany polityczne w Europie po 1989 roku wymienia nazwy wybranych krajów Europy wyjaśnia znaczenie terminu „terytorium zależne” wskazuje najmniejsze i największe państwa Europy pod względem powierzchni i liczby ludności na mapie politycznej Europy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny zmian na mapie politycznej Europy po 1989 roku wyjaśnia skutki rozpadu ZSRR wymienia nazwy wybranych krajów Europy i ich stolic wskazuje na mapie kraje położone zarówno w Europie, jak i w Azji oraz wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia terytoria zależne wybranych krajów wyjaśnia znaczenie terminu „suwerenność” 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje znaczenie procesów integracyjnych zachodzących w Europie opisuje cele i zadania Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny rozpadu ZSRR i Jugosławii wyróżnia regiony geopolityczne Europy i uzasadnia ich powstanie

18.	Europa się starzeje	<ul style="list-style-type: none"> • podaje liczbę ludności Europy • wymienia przyczyny niskiego przyrostu naturalnego • wymienia nazwy krajów o najniższym i najwyższym współczynniku przyrostu naturalnego w Europie • wymienia nazwy krajów, które zamieszkuje ludność o największej średniej długości życia • wymienia czynniki wpływające na długość życia w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje liczbę ludności Europy na tle liczby ludności świata • przedstawia zmiany liczby ludności w Europie w latach 2000–2007 • analizuje przyczyny i skutki niskiego przyrostu naturalnego • porównuje współczynnik przyrostu naturalnego w wybranych krajach Europy • porównuje udział ludności powyżej 65 roku życia w strukturze wiekowej wybranych państw Europy • porównuje strukturę wiekową ludności Europy i Afryki 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje, że tempo wzrostu liczby ludności w Europie jest najniższe na świecie • analizuje piramidę płci i wieku i formułuje wnioski • porównuje wartość współczynnika przyrostu naturalnego z odsetkiem ludności powyżej 65 roku życia i formułuje wnioski • wyjaśnia przyczyny starzenia się europejskich społeczeństw • wykazuje konsekwencje starzenia się społeczeństw europejskich 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje prognozy zmian demograficznych w Europie • uzasadnia twierdzenie, że społeczeństwo europejskie się starzeje • wyjaśnia przyczyny i skutki wydłużania się średniej długości życia 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje problemy demograficzne Europy i formułuje wnioski
19.	Ludność i urbanizacja w Europie	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje różnice w wyglądzie osób pochodzących z różnych części Europy • wymienia odmiany człowieka zamieszkujące Europę • wymienia nazwy rodzin językowych, do których należą języki europejskie • wymienia nazwy państw, w których obowiązuje więcej niż jeden język urzędowy • wymienia przykłady zróżnicowania kulturowego mieszkańców Europy • wskazuje na mapie obszary o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia w Europie oraz wymienia ich nazwy • wskazuje na mapie największe miasta Europy oraz wymienia ich nazwy • opisuje, na podstawie mapy, położenie Londynu 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „wielokulturowość” • przedstawia zróżnicowanie językowe mieszkańców Europy • opisuje strukturę wyznaniową mieszkańców Europy • opisuje, na podstawie map tematycznych, zróżnicowanie regionalne, kulturowe, narodowościowe i etniczne współczesnej Europy • opisuje rozmieszczenie ludności w Europie na podstawie mapy • omawia przyczyny wysokiego wskaźnika urbanizacji w Europie • wyjaśnia znaczenie terminu „metropolia” i wymienia przykłady europejskich metropolii • wyjaśnia, dlaczego Londyn jest nazywany „miastem świata” 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje strukturę wyznaniową ludności w wybranych państwach Europy • opisuje, na podstawie mapy, rozmieszczenie ludów Europy • opisuje przyczyny i konsekwencje zróżnicowania ludności Europy • omawia położenie oraz układ przestrzenny Londynu • przedstawia znaczenie Londynu jako światowej metropolii 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wielokulturowość Europy • wykazuje skutki wielokulturowości mieszkańców Europy • wyjaśnia przyczyny warunkujące rozmieszczenie ludności w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia, że Europa charakteryzuje się warunkami przyrodniczymi i pozaprzyrodniczymi korzystnymi dla osadnictwa • analizuje zróżnicowanie wskaźnika urbanizacji w wybranych krajach Europy

20.	Surowe środowisko Europy Północnej	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „kraje skandynawskie” • wskazuje kraje Europy Północnej na mapie i wymienia ich nazwy • wymienia warunki przyrodnicze Europy Północnej niesprzyjające działalności człowieka • wymienia cechy środowiska przyrodniczego Europy Północnej sprzyjające działalności człowieka • wymienia nazwy głównych bogactw naturalnych krajów skandynawskich • przedstawia główne działy przemysłu dynamicznie rozwijające się w krajach Europy Północnej • opisuje, na podstawie mapy, rozmieszczenie głównych ośrodków miejskich w Europie Północnej 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie państw Europy Północnej • opisuje warunki przyrodnicze Europy Północnej • wyjaśnia łagodzący wpływ prądu morskiego na cechy klimatu Europy Północnej • wyjaśnia znaczenie terminu „okres wegetacyjny” • charakteryzuje rolnictwo Europy Północnej • omawia znaczenie upraw roślin w specjalnie ogrzewanych i doświetlanych szklarniach • wykazuje znaczenie położenia Skandynawii i omawia sposoby wykorzystania mórz • analizuje wielkość połowów ryb w wybranych krajach świata i krajach Europy Północnej • przedstawia wykorzystanie surowców odnawialnych w produkcji energii 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje środowisko przyrodnicze krajów Europy Północnej • wyjaśnia, dlaczego porty morskie położone za kołem podbiegunowym nie zamarzają • wykazuje zależności między warunkami klimatycznymi a typową roślinnością krajów Europy Północnej • analizuje i ocenia strukturę użytkowania ziemi w Europie Północnej • ocenia poziom życia mieszkańców Europy Północnej • wykazuje wpływ warunków naturalnych na rozmieszczenie ludności w Europie Północnej • wykazuje, na podstawie map tematycznych, związki między głównymi cechami środowiska przyrodniczego Europy Północnej a głównymi kierunkami rozwoju gospodarczego 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje niekorzystny wpływ warunków środowiska przyrodniczego Europy Północnej na działalność gospodarczą człowieka • porównuje środowisko przyrodnicze krajów Europy Północnej 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje zjawisko oddziaływania na środowisko ludności z obszarów północnej Skandynawii • przedstawia walory turystyczne krajów Europy Północnej
21.	Gospodarka w cieniu Alp	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „kraje alpejskie” • wskazuje kraje alpejskie na mapie ogólnogeograficznej, wymienia nazwy tych państw oraz nazwy ich stolic • wyjaśnia znaczenie terminu „granica wiecznego śniegu” • wymienia czynniki decydujące o występowaniu lodowców górskich w Alpach • wymienia wiodące działy gospodarki krajów alpejskich • opisuje specyfikę rozmieszczenia ludności w Alpach • wskazuje największe miasta alpejskie na mapie i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia położenie krajów alpejskich na podstawie mapy ogólnogeograficznej • opisuje warunki klimatyczne w Alpach • wyjaśnia występowanie źródeł wielu rzek europejskich w Alpach • charakteryzuje piętra klimatyczno-roślinne w Alpach • opisuje rzeźbę Alp • opisuje główne kierunki rozwoju gospodarczego krajów alpejskich • charakteryzuje strukturę przemysłu krajów alpejskich • ocenia warunki rozwoju hydroenergetyki w krajach alpejskich • opisuje rozmieszczenie miast i gęstość zaludnienia w krajach alpejskich 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje środowisko przyrodnicze krajów alpejskich • wykazuje wpływ gór na środowisko przyrodnicze i gospodarkę krajów alpejskich • analizuje strukturę użytkowania ziemi w krajach alpejskich i formułuje wnioski • wykazuje, że kraje alpejskie należą do państw wysoko rozwiniętych 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje czynniki decydujące o wykształceniu pięter klimatyczno-roślinnych w Alpach • wykazuje znaczenie sektora usług turystycznych i finansowych dla gospodarki krajów alpejskich • wykazuje odrębność kulturową mieszkańców gór 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje genezę rzeźby alpejskiej • analizuje czynniki decydujące o rozwoju sektora finansowego w Szwajcarii

22.	Turystyczne bogactwo Europy Południowej	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „kraje śródziemnomorskie” • wskazuje na mapie kraje Europy Południowej i wymienia nazwy ich stolic • przedstawia turystyczną atrakcyjność regionu śródziemnomorskiego • wskazuje na mapie wyspy położone na Morzu Śródziemnym i wymienia ich nazwy • wskazuje na mapie góry znajdujące się na obszarze południowej Europy i wymienia ich nazwy • wyjaśnia znaczenie terminu „makia” • wymienia przykłady atrakcji turystycznych południowej Europy 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia położenie geograficzne krajów śródziemnomorskich na podstawie mapy ogólnogeograficznej • opisuje warunki środowiska przyrodniczego krajów śródziemnomorskich • charakteryzuje warunki klimatyczne i roślinność krajów śródziemnomorskich na podstawie map tematycznych • charakteryzuje walory przyrodnicze i pozaprzyrodnicze krajów Europy Południowej • opisuje, na podstawie mapy tematycznej, rozmieszczenie najważniejszych ośrodków turystycznych Europy Południowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje turystyczną atrakcyjność regionu śródziemnomorskiego • opisuje wybrane atrakcje turystyczne regionu • analizuje infrastrukturę turystyczną i jej znaczenie dla rozwoju turystyki Europy Południowej • wykazuje niekorzystny wpływ turystyki na środowisko przyrodnicze • ukazuje dziedzictwo kulturowe krajów śródziemnomorskich 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje atrakcyjność przyrodniczą Europy Południowej • wykazuje związki między rozwojem turystyki a warunkami przyrodniczymi i dziedzictwem kulturowym • ocenia rolę turystyki w rozwoju gospodarczym krajów Europy Południowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między wielkością ruchu turystycznego a przychodami wybranych krajów
23.	Francja – rolnictwo XXI wieku	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Francję i podaje nazwę jej stolicy • wymienia czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze warunkujące rozwój rolnictwa we Francji • wymienia nazwy roślin uprawianych we Francji • opisuje produkty charakterystyczne dla Francji 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie geograficzne Francji • charakteryzuje warunki klimatyczno-glebowe warunkujące rozwój rolnictwa we Francji • opisuje ukształtowanie powierzchni terenu we Francji na podstawie mapy • wskazuje na mapie gospodarce i charakteryzuje najważniejsze regiony rolnicze Francji • porównuje wielkość plonów pszenicy i buraków cukrowych w wybranych krajach • charakteryzuje Wspólną Politykę Rolną krajów Unii Europejskiej • identyfikuje cechy rolnictwa towarowego 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje strukturę użytkowania ziemi we Francji • wykazuje wpływ klimatu na rozmieszczenie upraw we Francji • wykazuje, na przykładzie rolnictwa Francji, związek między warunkami przyrodniczymi a kierunkiem i efektywnością produkcji rolnej • wykazuje, że przemysł środków transportu ma duże znaczenie dla gospodarki Francji 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wpływ czynników pozaprzyrodniczych na wielkość produkcji roślinnej i zwierzęcej • dowodzi, że francuskie rolnictwo jest wysoko rozwinięte 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, na podstawie danych statystycznych, miejsce Francji w produkcji rolnej w Europie

Sąsiedzi Polski	24.	Niemcy – potęga gospodarcza	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy państw sąsiadujących z Polską i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Niemcy, podaje nazwę stolicy tego państwa oraz nazwy krajów z nim sąsiadujących wskazuje na mapie główne krainy geograficzne i najważniejsze rzeki Niemiec oraz wymienia ich nazwy przedstawia udział przemysłu w strukturze PKB Niemiec wymienia nazwy wybranych roślin uprawianych w Niemczech 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje długości granic Polski z poszczególnymi państwami określa położenie geograficzne Niemiec na mapie ogólnogeograficznej przedstawia czynniki dynamicznego rozwoju gospodarczego Niemiec wyjaśnia znaczenie transportu dla gospodarki Niemiec wymienia przyczyny dobrego rozwoju gospodarczego Niemiec przedstawia, na podstawie wskazanych źródeł informacji geograficznej, główne kierunki i przyczyny zmian w strukturze przemysłu Zagłębia Ruhry 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wysoki poziom rozwoju gospodarczego Niemiec na podstawie wartości PKB i struktury zatrudnienia wykazuje znaczenie usług dla gospodarki Niemiec analizuje działania Niemiec na rzecz ochrony środowiska przedstawia przyczyny spadku tempa rozwoju gospodarczego Niemiec na początku XXI wieku wyjaśnia przyczyny i skutki ujemnego przyrostu naturalnego w Niemczech opisuje uwarunkowania rozwoju rolnictwa Niemiec 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wysoki poziom rozwoju przemysłu, rolnictwa i usług w Niemczech analizuje uwarunkowania rozwoju przemysłu przetwórczego i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> dowodzi, że Niemcy znajdują się w ścisłej czołówce najlepiej rozwiniętych państw świata analizuje przyczyny migracji ludności do Niemiec
	25.	Słowacja i Czechy – wspólna przeszłość, odrębna przyszłość	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Czechy i Słowację, wymienia nazwy ich stolic oraz nazwy państw sąsiadujących z tymi krajami wskazuje na mapie i wymienia nazwy głównych krain geograficznych oraz najważniejszych rzek Czech i Słowacji wymienia nazwy państw będących głównymi partnerami handlowymi Czech i Słowacji wymienia nazwy mniejszości narodowych zamieszkujących Czechy i Słowację 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie geograficzne Słowacji i Czech na mapie ogólnogeograficznej przedstawia wspólne cechy środowiska przyrodniczego Czech i Słowacji opisuje zasoby bogactw naturalnych Czech i Słowacji opisuje atrakcje Czech i Słowacji przyciągające turystów 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje i porównuje, na podstawie różnych źródeł informacji geograficznej, środowisko przyrodnicze Czech i Słowacji wykazuje podobieństwa i różnice w gospodarce tych państw porównuje strukturę PKB oraz strukturę zatrudnienia Czech i Słowacji analizuje demograficzne podobieństwa i różnice Czech i Słowacji przedstawia problemy społeczności romskiej zamieszkującej Słowację 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przyczyny rozpadu Czechosłowacji porównuje tempo rozwoju gospodarczego Czech i Słowacji oraz formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje środowisko społeczno-gospodarcze południowych sąsiadów Polski oraz formułuje wnioski projektuje tygodniowy pobyt na Słowacji, uwzględniając walory środowiska przyrodniczego i kulturowego

27.	Problemy gospodarcze oraz demograficzne Litwy, Białorusi i Ukrainy	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Litwę, Białorusi i Ukrainę, wymienia nazwy ich stolic oraz nazwy państw sąsiadujących z tymi krajami wskazuje na mapie główne krainy geograficzne i najważniejsze rzeki Litwy, Białorusi i Ukrainy oraz podaje ich nazwy wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego tych państw wymienia problemy demograficzne Białorusi, Litwy i Ukrainy wyjaśnia znaczenie terminu „depopulacja” 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie geograficzne Litwy, Białorusi i Ukrainy charakteryzuje i porównuje, na podstawie różnych źródeł informacji geograficznej, środowisko przyrodnicze Litwy, Białorusi i Ukrainy przedstawia cechy gospodarki Litwy, Białorusi i Ukrainy przedstawia współczesne przemiany gospodarcze Ukrainy przedstawia przyczyny ujemnego przyrostu naturalnego na Białorusi, Litwie i Ukrainie 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje poziom rozwoju gospodarczego Litwy, Białorusi i Ukrainy opisuje uwarunkowania rozwoju gospodarki Litwy wyjaśnia przyczyny słabego rozwoju gospodarczego Białorusi opisuje uwarunkowania rozwoju rolnictwa na Ukrainie wyjaśnia przyczyny kryzysu gospodarczego na Ukrainie po rozpadzie ZSRR analizuje współczynnik przyrostu naturalnego na Białorusi, Litwie i Ukrainie oraz formułuje wnioski przedstawia działania rządów Litwy, Białorusi i Ukrainy mające na celu zahamowanie depopulacji opisuje atrakcje turystyczne Krymu 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje historię powstania Litwy, Białorusi i Ukrainy wykazuje zróżnicowanie gospodarcze tych państw ocenia zasoby bogactw mineralnych Litwy, Białorusi i Ukrainy omawia efekty przemian gospodarczych, które nastąpiły na Białorusi, Litwie i na Ukrainie wykazuje przyczyny i skutki depopulacji na Białorusi, Litwie i Ukrainie 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje środowisko społeczno-gospodarcze południowych i wschodnich sąsiadów Polski oraz formułuje wnioski
28.	Rosja – największe państwo świata	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Rosję, wymienia nazwę jej stolicy wskazuje na mapie główne krainy geograficzne, rzeki i jeziora Rosji oraz wymienia ich nazwy wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Rosji wyjaśnia znaczenie terminu „wieloletnia zmarzlina” wymienia nazwy najgęściej zaludnionych obszarów Rosji wymienia najważniejsze problemy ludnościowe Rosji wymienia główne cechy rosyjskiej gospodarki wymienia przyczyny ujemnego przyrostu naturalnego w Rosji wymienia nazwy bogactw naturalnych Rosji 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Rosji na mapie ogólnogeograficznej omawia cechy ukształtowania powierzchni Rosji charakteryzuje strefy klimatyczno-roślinne Rosji opisuje rozmieszczenie ludności w Rosji na podstawie mapy gęstości zaludnienia wyjaśnia przyczyny depopulacji w Rosji przedstawia przyczyny spadku współczynnika urodzeń w Rosji wskazuje na mapie i wymienia nazwy obszarów w Rosji o dużej koncentracji przemysłu opisuje zróżnicowanie etniczne, językowe i religijne mieszkańców Rosji przedstawia uwarunkowania niewielkiego zaludnienia w 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje konsekwencje przyrodnicze dużej rozciągłości równoleżnikowej i południkowej Rosji wskazuje na mapie obszary występowania wieloletniej zmarzliny wykazuje wpływ występowania wieloletniej zmarzliny na działalność człowieka wykazuje zróżnicowanie przyrodnicze Rosji przewiduje skutki depopulacji w Rosji opisuje uwarunkowania rozwoju przemysłu w Rosji wykazuje, że gospodarka Rosji ma charakter surowcowy analizuje strukturę eksportu Rosji i formułuje wnioski omawia najważniejsze problemy rosyjskiego rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zróżnicowanie warunków przyrodniczych oraz ich wpływ na rozmieszczenie ludności i działalność gospodarczą analizuje zmiany przyrostu naturalnego w Rosji i formułuje wnioski wyjaśnia przyczyny i skutki spadku średniej długości życia wśród mężczyzn w Rosji wykazuje zróżnicowanie narodowościowe i kulturowe społeczeństwa rosyjskiego wyjaśnia rolę Rosji w światowej gospodarce i polityce wykazuje zróżnicowanie gospodarcze Rosji 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia tezę, że Rosja jest krajem o wielkich możliwościach gospodarczych przedstawia przyczyny dysproporcji społecznych w Rosji

KLASA III

Ocenę niedostateczną -otrzymuje uczeń, który nie opanował wiadomości i umiejętności wymaganych w program

KLASA III

		TEMAT	DOPUSZCZAJĄCY	DOSTATECZNY	DOBRY	BARDZO DOBRY	CELUJĄCY
Położenie oraz środowisko przyrodnicze Polski	1.	Położenie i granice Polski	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje Polskę na ogólnogeograficznej mapie Europy wymienia nazwy państw sąsiadujących z Polską i wskazuje te państwa na mapie ogólnogeograficznej wymienia cechy położenia Polski wymienia zalety położenia Polski wymienia korzyści wynikające z nadmorskiego położenia Polski 	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map położenie Polski na świecie i w Europie wymienia nazwy skrajnych punktów Polski i wskazuje je na mapie opisuje przebieg granicy lądowej Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej opisuje granicę morską na mapie ogólnogeograficznej 	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie fizycznogeograficzne, polityczne i matematyczne Polski korzystając z mapy Polski, mapy Europy i mapy świata opisuje położenie własnego regionu na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski opisuje wody wewnętrzne, morze terytorialne oraz wyłączną strefę ekonomiczną na podstawie schematu i mapy ogólnogeograficznej Polski opisuje granice Polski na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski i danych statystycznych 	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zależności między miejscowym czasem słonecznym a czasem strefowym i urzędowym w Polsce na podstawie mapy stref czasowych określa położenie matematyczne Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej oblicza rozciągłość równoleżnikową i południkową Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej oblicza różnicę czasu słonecznego między skrajnymi punktami Polski 	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ocenia położenie Polski w Europie i na świecie wykazuje korzyści wynikające z położenia Polski
	2.	Budowa geologiczna Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy głównych jednostek tektonicznych Polski i wskazuje je na mapie geologicznej wymienia nazwy er, w których wystąpiły ruchy górotwórcze wymienia nazwy górotworów kaledońskich, hercyńskich i alpejskich oraz wskazuje je na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia geologiczne na terenie Polski opisuje proces powstania węgla kamiennego 	<ul style="list-style-type: none"> przyporządkowuje nazwy pasm górskich do nazw orogenez, w których te góry powstały rozpoznaje rodzaje węgla i charakteryzuje warunki, w których powstawał węgiel kamienny 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje główne jednostki tektoniczne Polski wykazuje związki między budową geologiczną a dziejami geologicznymi 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje uwarunkowania wstawiania gór w Polsce
	3.	Złodowacenia na obszarze Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy złodowaceń i wskazuje ich zasięg na mapie Polski rozpoznaje górskie formy polodowcowe na schematach 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje formy polodowcowe na schematach i wskazuje obszary ich występowania na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> omawia uwarunkowania złodowaceń w Polsce opisuje warunki powstania form polodowcowych 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę form polodowcowych 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje i porównuje cechy krajobrazu peryglacjalnego i młodoglacjalnego

4.	Ukształtowanie powierzchni	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki wewnętrzne i zewnętrzne wpływające na ukształtowanie powierzchni Polski wymienia cechy rzeźby powierzchni Polski wymienia nazwy punktów najwyżej i najniżej położonych w Polsce i wskazuje te punkty na mapie rozdziela przedstawione na ilustracjach formy rzeźby terenu 	<ul style="list-style-type: none"> omawia cechy rzeźby powierzchni Polski na podstawie mapy hipsometrycznej Polski wymienia nazwy pasów ukształtowania powierzchni i wskazuje je na mapie Polski charakteryzuje poszczególne pasy ukształtowania powierzchni w Polsce odczytuje na mapie hipsometrycznej wysokości względne i bezwzględne wymienia nazwy regionów geograficznych w poszczególnych pasach ukształtowania powierzchni i wskazuje te regiony na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie krzywej hipsograficznej udział nizin, wyżyn i gór w powierzchni Polski charakteryzuje na podstawie mapy hipsometrycznej cechy rzeźby powierzchni Polski oblicza różnice wysokości bezwzględnej, korzystając z mapy hipsometrycznej 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje pasowość ukształtowania powierzchni Polski wyjaśnia wpływ przeszłości geologicznej na ukształtowanie powierzchni Polski wyjaśnia wpływ współczesnych procesów geologicznych na ukształtowanie powierzchni Polski wykazuje zależności pomiędzy współczesną rzeźbą Polski a wybranymi wydarzeniami geologicznymi 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje cechy oraz gen rzeźby terenu poszczególnych pasów ukształtowania powierzchni Polski
5.	Skały i surowce mineralne	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy skał występujących w Polsce klasyfikuje surowce mineralne ze względu na ich gospodarcze wykorzystanie wymienia przykłady wykorzystania surowców mineralnych i skał w różnych dziedzinach życia człowieka wymienia nazwy skał i surowców mineralnych występujących w regionie swojego zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje na podstawie fotografii lub okazów główne rodzaje skał występujących w regionie i w Polsce wskazuje na mapie Polski obszary występowania surowców mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy rozmieszczenie skał powierzchniowych opisuje na podstawie mapy tematycznej rozmieszczenie surowców mineralnych klasyfikuje skały występujące w Polsce ze względu na ich pochodzenie wykazuje znaczenie gospodarcze surowców mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje i ocenia na podstawie danych statystycznych zasoby surowców mineralnych w Polsce analizuje wpływ wydobycia surowców mineralnych na środowisko 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między budową geologiczną a występowaniem surowców mineralnych
6.	Klimat Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienia geograficzne czynniki wpływające na klimat Polski wymienia nazwy mas powietrza napływających nad Polskę odczytuje informacje przedstawione na klimatogramach wymienia nazwy termicznych pór roku w Polsce wymienia nazwy wiatrów lokalnych i miejsce ich występowania 	<ul style="list-style-type: none"> odczytuje na mapach klimatycznych Polski przestrzenny rozkład temperatury powietrza i opadów atmosferycznych opisuje cechy klimatu Polski oraz swojego regionu opisuje cechy klimatu przejściowego odczytuje z mapy długość okresu wegetacyjnego kreśli klimatogramy na podstawie danych liczbowych 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ czynników geograficznych na cechy klimatu Polski analizuje przebieg izoterm lipca i stycznia na mapach klimatycznych Polski opisuje pogodę kształtowaną przez poszczególne masy powietrza napływające nad Polskę wyjaśnia występowanie w Polsce termicznych pór roku wyjaśnia mechanizm powstawania wiatru halnego w górach i bryzy morskiej nad Bałtykiem opisuje zagrożenia wynikające ze zmian klimatu w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między geograficznymi czynnikami kształtującymi klimat a cechami klimatu Polski wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania temperatury powietrza oraz opadów atmosferycznych w Polsce wykazuje wpływ mas powietrza napływających nad obszar Polski na kształtowanie się pogody wykazuje przejściowość klimatyczną Polski wyjaśnia przyczyny zróżnicowania przestrzennego długości okresu wegetacyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje klimat Polski z klimatem innych krajów i regionów

7.	Wody powierzchniowe i podziemne Polski	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje wody występujące w Polsce • wymienia nazwy głównych rzek oraz ich dopływów i opisuje ich rozmieszczenie na ogólnogeograficznej mapie Polski • wymienia nazwy wód występujących we własnym regionie • porównuje powierzchnie i głębokości wybranych jezior • klasyfikuje wody podziemne • opisuje gospodarcze wykorzystanie wód podziemnych 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje rozmieszczenie kanałów na podstawie mapy ogólnogeograficznej • wymienia nazwy głównych kanałów i wskazuje te kanały na mapie Polski • wymienia nazwy wybranych jezior i wskazuje te jeziora na mapie Polski • wyróżnia typy genetyczne jezior Polski • opisuje rozmieszczenie rejonów eksploatacji i wykorzystanie gospodarcze wód podziemnych • opisuje wody powierzchniowe swojego regionu 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje cechy sieci rzecznej w Polsce • opisuje genezę mis jeziornych występujących w Polsce • opisuje funkcje sztucznych jezior zaporowych • wyjaśnia znaczenie gospodarcze wód powierzchniowych • wykazuje znaczenie wód leczniczych • przedstawia sposoby wykorzystania wód podziemnych • opisuje rozmieszczenie rejonów eksploatacji i wykorzystanie wód mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje asymetrię dorzecza Wisły i Odry i wyjaśnia przyczyny jej powstania • wykazuje znaczenie gospodarcze kanałów • ocenia stopień i sposoby wykorzystania wód powierzchniowych i podziemnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związki między budową geologiczną, rzeźbą powierzchni, klimatem i stosunkami wodnymi w Polsce
8.	Morze Bałtyckie	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy największych zatok, wysp, cieśnin oraz głębi Morza Bałtyckiego i wskazuje je na mapie • wymienia na podstawie mapy ogólnogeograficznej cechy geograficzne Morza Bałtyckiego • przedstawia właściwości fizyczne wód Bałtyku • omawia znaczenie gospodarcze Morza Bałtyckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Europy położenie Morza Bałtyckiego • omawia główne cechy położenia Morza Bałtyckiego • opisuje rozmieszczenie największych jego zatok, wysp, cieśnin oraz głębi na podstawie mapy ogólnogeograficznej • przedstawia główne cechy środowiska przyrodniczego Morza Bałtyckiego • wymienia przyczyny zanieczyszczenia Bałtyku 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia genezę Morza Bałtyckiego • omawia cechy fizyczne wód Morza Bałtyckiego • wyjaśnia przyczyny degradacji wód Morza Bałtyckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zróżnicowanie zasolenia i temperatury wody Bałtyku • wykazuje znaczenie gospodarcze Morza Bałtyckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • proponuje sposoby ochrony wód Bałtyku
9.	Gleby w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia czynniki glebotwórcze • klasyfikuje gleby w Polsce • wymienia nazwy gleb występujących we własnym regionie • wyjaśnia znaczenie gospodarcze gleb 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje za pomocą mapy gleb rozmieszczenie głównych typów genetycznych gleb w Polsce • rozróżnia typy gleb ze względu na ich żyzność • opisuje gleby w regionie zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje typy genetyczne gleb występujących w Polsce • opisuje cechy gleb występujących w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny degradacji gleb i wymienia sposoby jej zapobiegania • ocenia wartość użytkową gleb w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje profile glebowe
10.	Roślinność i świat zwierzęcy	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy formacji roślinnych występujących w Polsce • rozpoznaje typy zbiorowisk roślinnych w Polsce • rozpoznaje wybrane gatunki roślin i zwierząt przedstawione na fotografiach 	<ul style="list-style-type: none"> • określa na podstawie diagramu skład gatunkowy lasów w Polsce • opisuje na podstawie mapy rozmieszczenie kompleksów leśnych w Polsce • opisuje funkcje lasów w Polsce • opisuje świat roślin i zwierząt w Polsce i swoim regionie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zależności między klimatem a szatą roślinną • opisuje zasięg lasów na terenie Polski na podstawie mapy tematycznej • porównuje zbiorowiska leśne na obszarach nizinnych i w górach • charakteryzuje na podstawie schematu typy zbiorowisk leśnych w zależności od podłoża 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia lesistość Polski na podstawie mapy tematycznej i danych statystycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między składem gatunkowym lasów a warunkami klimatycznymi i glebowymi

Obszar, ludność i urbanizacja w Polsce	11.	Od gminy po województwo	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „powiat grodzki”, „powiat ziemski”, „gmina”, „województwo”, „prezydent”, „burmistrz”, „starosta”, „wójt” • wymienia nazwy województw oraz ich stolice i wskazuje je na mapie administracyjnej Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje podział administracyjny Polski • wymienia zadania poszczególnych szczebli administracji samorządowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia trójstopniowy podział władz administracyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje kompetencje poszczególnych szczebli administracji samorządowej 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje znaczenie podziału administracyjnego
	12.	Ilu nas jest?	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „demografia”, „przyrost naturalny”, „przyrost rzeczywisty”, „średnia długość życia”, „struktura wiekowa społeczeństwa” • wymienia czynniki wpływające na zmiany liczby ludności w Polsce • wymienia nazwy regionów o dodatnim i ujemnym przyroście naturalnym w Polsce • wymienia czynniki wpływające na niską wartość przyrostu naturalnego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie danych statystycznych zmiany liczby ludności Polski po 1946 roku • opisuje czynniki wpływające na zmiany liczby ludności w Polsce • porównuje na podstawie danych liczbowych długość życia w Polsce z długością życia w innych krajach • opisuje strukturę płci i wieku na podstawie danych statystycznych oraz piramidy płci i wieku ludności Polski • odczytuje z różnych źródeł informacji (m.in. rocznika statystycznego) dane dotyczące: liczby ludności Polski, urodzeń, zgonów, przyrostu naturalnego 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zmiany przyrostu naturalnego w Polsce od zakończenia II wojny światowej do dziś na podstawie danych statystycznych • wykazuje przyczyny i skutki spadku przyrostu naturalnego w ostatnich latach • porównuje na podstawie danych statystycznych współczynnik przyrostu naturalnego w miastach i wsiach Polski • analizuje piramidę płci i wieku ludności Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje skutki ujemnego przyrostu naturalnego w Polsce • analizuje okresy wyżu i niżu demograficznego w Polsce oraz formułuje wnioski • oblicza współczynniki przyrostu naturalnego i rzeczywistego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • prognozuje zmiany liczby ludności w Polsce
	13.	Rozmieszczenie ludności w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „gęstość zaludnienia” • wymienia nazwy obszarów o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia i wskazuje te obszary na mapie Polski • omawia średnią gęstość zaludnienia w swoim regionie • wymienia atrakcje i bariery osadnicze w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce • charakteryzuje na podstawie map gęstości zaludnienia zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w Polsce i zamieszkiwanym regionie 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje gęstość zaludnienia w swoim regionie z gęstością zaludnienia innych regionów Polski • porównuje czynniki decydujące o rozwoju osadnictwa dawniej i współcześnie 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie map gęstości zaludnienia zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w Polsce i zamieszkiwanym regionie oraz wyjaśnia te różnice, uwzględniając czynniki przyrodnicze, historyczne i społeczno-ekonomiczne • ocenia atrakcje i bariery osadnicze w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje przyczyny i skutki dużej lub małej gęstości zaludnienia w wybranym regionie Polski

14.	Wewnętrzne i zagraniczne migracje Polaków	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „migracja” • wyjaśnia przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce • opisuje przyczyny migracji poszczególnych grup ludności w Polsce • wymienia przyczyny rozwoju terenów podmiejskich • wymienia przyczyny migracji zagranicznych Polaków • wymienia nazwy krajów, do których migrują Polacy i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce • opisuje główne kierunki migracji Polaków po II wojnie światowej • odczytuje z danych statystycznych wielkość migracji z Polski i do Polski • opisuje dawne i współczesne kierunki migracji wewnętrznych w Polsce • wyjaśnia przyczyny wzrostu przyrostu rzeczywistego w Polsce w ostatnich latach 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje skutki migracji z Polski i do Polski • opisuje wpływ ruchów migracyjnych na zmiany liczby ludności Polski • omawia przyczyny ujemnego salda migracji ze wsi do miast w Polsce • omawia przyczyny ujemnego salda migracji zewnętrznych w Polsce • wyjaśnia przyczyny głównych kierunków współczesnych migracji zewnętrznych Polaków 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza saldo migracji w Polsce • opisuje skutki migracji zewnętrznych z punktu widzenia interesów Polski • ocenia wpływ ruchów migracyjnych na zmiany liczby i rozmieszczenie ludności Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza przyrost rzeczywisty ludności Polski
15.	Struktura narodowościowa i wyznaniowa w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „naród”, „państwo wielonarodowościowe”, „państwo jednolite narodowościowo”, „mniejszość narodowa”, „mniejszość etniczna”, „społeczność etniczna” • wymienia nazwy mniejszości narodowych zamieszkujących Polskę • wymienia nazwy mniejszości etnicznych i opisuje ich rozmieszczenie na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego Polska jest krajem niemal jednolitym narodowościowo • wymienia nazwy regionów zamieszkiwanych przez mniejszości narodowe i wskazuje je na mapie Polski • opisuje na podstawie danych statystycznych strukturę wyznaniową ludności Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wyszukuje informacje o dorobku kulturowym wybranych mniejszości etnicznych 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zróżnicowanie struktury narodowościowej Polski przed II wojną światową i obecnie • analizuje przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia mniejszości narodowych w Polsce • opisuje zróżnicowanie narodowościowe i etniczne wybranych regionów Polski • charakteryzuje dorobek kulturowy, gospodarczy i naukowy wybranych grup etnicznych 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia konteksty wielokulturowości w Polsce
16.	Struktura zatrudnienia i problemy rynku pracy w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy województw o najwyższym zatrudnieniu w usługach oraz wskazuje je na mapie Polski • wymienia przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce • wyjaśnia przyczyny emigracji zarobkowej Polaków • wymienia główne, aktualne problemy rynku pracy w Polsce i w zamieszkiwanym regionie 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie danych statystycznych zmiany w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce • omawia strukturę zatrudnienia w wybranych województwach • opisuje główne, aktualne problemy rynku pracy w Polsce i w zamieszkiwanym regionie • opisuje zróżnicowanie stopy bezrobocia w wybranych województwach i porównuje je ze swoim województwem 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny zmian struktury zatrudnienia ludności • wykazuje różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i we własnym regionie • wyjaśnia przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce oraz migracji zarobkowej wybranych grup zawodowych • analizuje stopę bezrobocia w wybranych województwach oraz swoim regionie i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zmiany w strukturze zatrudnienia w latach 1930–2008 w Polsce • porównuje strukturę zatrudnienia w swoim województwie oraz innych województwach i formułuje wnioski • omawia przyczyny zróżnicowania struktury zatrudnienia w wybranych województwach Polski • ocenia stopę bezrobocia w swoim województwie 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza stopę bezrobocia w Polsce • prognozuje zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce
17.	Urbanizacja w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy miast polskich • wymienia czynniki, które miały wpływ na intensywność urbanizacji w Polsce • odczytuje z danych statystycznych wskaźniki urbanizacji dla wybranych 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje procesy urbanizacyjne w Polsce na podstawie danych statystycznych • omawia na podstawie danych statystycznych wskaźnik urbanizacji w Polsce w latach 1950–2008 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje wskaźnik urbanizacji zamieszkiwanego województwa ze wskaźnikiem urbanizacji w wybranym województwie i formułuje wnioski • opisuje przyczyny zróżnicowania urbanizacji w wybranych 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ migracji ludności ze wsi do miast na proces urbanizacji • porównuje wskaźnik urbanizacji w Polsce oraz innych krajach i wymienia przyczyny jego zróżnicowania 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza wskaźnik urbanizacji wybranych obszarów Polski i interpretuje go

			<p>województw</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy obszarów najbardziej zurbanizowanych w Polsce i wskazuje te obszary na mapie Polski opisuje miasta Polski według grup wielkościowych rozdziela typy aglomeracji w Polsce wymienia nazwy aglomeracji miejskich i wskazuje je na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny rozwoju wielkich miast w Polsce opisuje funkcje miast Polski na wybranych przykładach porównuje rozmieszczenie i wielkość miast w Polsce oraz zamieszkiwanym regionie wyjaśnia różnicę między miastem a wsią 	<p>regionach Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje różnicę między aglomeracją monocentryczną a aglomeracją policentryczną omawia problemy mieszkańców dużych miast 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje i ocenia na podstawie mapy ogólnogeograficznej rozmieszczenie dużych miast w Polsce i zamieszkiwanym regionie 	
Rolnictwo w Polsce	18.	Czynniki rozwoju rolnictwa w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „struktura użytkowania ziemi”, „użytki rolne”, „grunty orne” wymienia nazwy obszarów o najkorzystniejszych warunkach przyrodniczych rozwoju rolnictwa i wskazuje te obszary na mapie Polski wymienia czynniki ograniczające rozwój rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie map tematycznych warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce przedstawia warunki poza przyrodnicze rozwoju rolnictwa wyróżnia na podstawie danych statystycznych główne cechy struktury użytkowania ziemi oraz wielkości i własności gospodarstw rolnych w Polsce opisuje na podstawie danych statystycznych poziom mechanizacji i chemizacji rolnictwa w Polsce wyjaśnia wpływ polityki rolnej państwa na poziom rolnictwa w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania wielkości gospodarstw rolnych przedstawia skutki rozdrobnienia gospodarstw rolnych w Polsce ukazuje zmiany w polskim rolnictwie po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce ocenia warunki pozapryrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce ocenia strukturę użytkowania ziemi w Polsce i porównuje ją ze strukturą w innych krajach Europy 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje warunki rozwoju rolnictwa w Polsce z warunkami w województwie, w którym mieszka, i formułuje wnioski
	19.	Produkcja roślinna w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „struktura upraw”, „plony”, „zbiory”, „areal” wymienia nazwy głównych roślin uprawnych w Polsce wymienia czynniki warunkujące rozmieszczenie upraw w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> omawia strukturę powierzchni zasiewów w Polsce na podstawie danych statystycznych wyróżnia główne cechy struktury zasiewów w Polsce na podstawie analizy map, wykresów, danych liczbowych omawia na podstawie map tematycznych rozmieszczenie wybranych roślin uprawnych w Polsce wymienia nazwy obszarów upraw wybranych roślin i wskazuje je na mapie tematycznej Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wyróżnia główne cechy struktury użytkowania ziemi w Polsce na podstawie analizy map, wykresów, danych liczbowych wyjaśnia znaczenie produkcji roślinnej w wyżywieniu ludności kraju wyjaśnia przyczyny zróżnicowania w rozmieszczeniu wybranych upraw (pszenicy, ziemniaków, buraków cukrowych) w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia związek między żyznością gleb a rodzajem upraw uzasadnia zróżnicowanie natężenia upraw roślin w wybranych rejonach 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje plony i zbiory wybranych roślin w Polsce i innych krajach na podstawie danych statystycznych oraz formułuje wnioski
	20.	Hodowla zwierząt w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „hodowla zwierząt”, „pogłowie”, „obsada” 	<ul style="list-style-type: none"> wyróżnia główne cechy struktury hodowli w Polsce na podstawie analizy map, wykresów 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie produkcji zwierzęcej w wyżywieniu ludności kraju 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia strukturę hodowli zwierząt gospodarskich w Polsce ocenia towarowość polskiego 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia potrzebę rozwoju gospodarstw ekologicznych w Polsce

			<ul style="list-style-type: none"> wymienia cele hodowli zwierząt w Polsce opisuje główne kierunki produkcji zwierzęcej w Polsce omawia cele hodowli zwierząt w Polsce wskazuje przyczyny spadku поголова zwierząt hodowlanych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> i danych liczbowych opisuje поголова bydła i trzody chlewnej w Polsce w wybranych latach omawia znaczenie hodowli drobiu, koni i owiec w Polsce wymienia nazwy obszarów hodowli wybranych zwierząt w Polsce i wskazuje te obszary na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przyczyny różnicowania w rozmieszczeniu hodowli bydła i trzody chlewnej w Polsce wyjaśnia przyczyny spadku поголова zwierząt hodowlanych w Polsce 	rolnictwa	
Przemysł	21.	Zmiany w polskim przemyśle	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia funkcje przemysłu dokonuje podziału przemysłu na sekcje i działy wymienia czynniki lokalizacji zakładów przemysłowych w Polsce opisuje na wybranych przykładach czynniki lokalizacji przemysłu opisuje znaczenie inwestycji zagranicznych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia gospodarcze korzyści i społeczne skutki restrukturyzacji przemysłu przedstawia przemiany w strukturze produkcji w Polsce wymienia najlepiej rozwijające się obecnie działy produkcji przemysłowej w Polsce i zamieszkiwanym regionie wymienia nazwy okręgów przemysłowych i wskazuje te okręgi na mapie Polski wyjaśnia przyczyny największej koncentracji przemysłu na południu Polski 	<ul style="list-style-type: none"> omawia cele tworzenia specjalnych stref ekonomicznych wyjaśnia przyczyny przestrzennego różnicowania lokalizacji okręgów przemysłowych w Polsce omawia korzyści i negatywne skutki koncentracji przemysłu wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w przemyśle w Polsce i w zamieszkiwanym regionie 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny i skutki prywatyzacji oraz restrukturyzacji przemysłu w Polsce wyjaśnia związki między lokalizacją przemysłu a warunkami naturalnymi, rynkiem zbytu, szlakami komunikacyjnymi i potencjałem ludzkim ocenia społeczne i gospodarcze korzyści utworzenia specjalnych stref ekonomicznych uzasadnia potrzebę rozwijania nowoczesnych działów produkcji przemysłu 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia potrzebę restrukturyzacji przemysłu w wybranych okręgach przemysłowych ocenia gospodarcze korzyści i społeczne skutki restrukturyzacji i prywatyzacji przemysłu
	22.	Górnictwo	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „górnictwo”, „okręg przemysłowy”, „infrastruktura przemysłowa” klasyfikuje surowce mineralne kreśli diagramy ilustrujące wielkość wydobycia wybranych surowców mineralnych wymienia przyczyny spadku wydobycia węgla kamiennego 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy obszarów wydobywania wybranych surowców mineralnych i wskazuje te obszary na mapie Polski odczytuje z danych statystycznych wielkość wydobycia wybranych surowców w Polsce wyjaśnia znaczenie gospodarcze wybranych surowców mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie gospodarcze surowców mineralnych analizuje strukturę wydobycia wybranych surowców mineralnych analizuje diagramy ilustrujące wielkość wydobycia wybranych surowców w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia zasoby surowców mineralnych w Polsce na podstawie danych statystycznych porównuje wielkość wydobycia poszczególnych surowców mineralnych w Polsce z wielkością wydobycia w innych krajach wykazuje potrzebę racjonalnego wykorzystania surowców mineralnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależności między lokalizacją kopalni a rozmieszczeniem zakładów przetwarzających wydobytą surowce mineralne
	23.	Energetyka	<ul style="list-style-type: none"> klasyfikuje elektrownie wymienia nazwy źródeł energii wykorzystywanych w Polsce opisuje czynniki lokalizacji wybranych elektrowni w Polsce wymienia wady i zalety poszczególnych rodzajów elektrowni wymienia nazwy alternatywnych źródeł energii wykorzystywanych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia na podstawie różnych źródeł informacji strukturę wykorzystania źródeł energii w Polsce odczytuje z danych statystycznych i diagramów wielkość produkcji energii elektrycznej opisuje strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny i skutki dominacji energetyki ciepłej w Polsce opisuje wykorzystanie wód płynących do produkcji energii elektrycznej w Polsce wykazuje korzyści z wykorzystywania niekonwencjonalnych źródeł energii w Polsce przedstawia i ocenia wpływ 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni w Polsce i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje korzyści z wykorzystywania alternatywnych źródeł energii

				<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy wybranych elektrowni ciepłych i wodnych oraz wskazuje te elektrownie na gospodarczej mapie Polski 	<p>przemysłu energetycznego na stan środowiska przyrodniczego Polski</p>		
Usługi	24.	Usługi i transport lądowy w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „usługi”, „komunikacja”, „transport”, „obwodnica” klasyfikuje usługi wymienia nazwy usług rozwijających się w zamieszkiwanym regionie wymienia przykłady działów usług rozwijających się i zanikających rozdziela rodzaje transportu wskazuje na mapie Polski główne szlaki transportu lądowego 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje znaczenie usług we współczesnej gospodarce Polski i swojego regionu opisuje znaczenie poszczególnych działów transportu lądowego w gospodarce kraju i swojego regionu uzasadnia konieczność modernizacji transportu lądowego w Polsce opisuje przestrzenne zróżnicowanie gęstości sieci kolejowej i dróg kołowych w Polsce wymienia przyczyny wzrostu znaczenia transportu samochodowego i przesyłowego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje zmiany na rynku usług w Polsce wyjaśnia szybki rozwój wybranych usług w Polsce i zamieszkiwanym regionie wyjaśnia zróżnicowanie gęstości oraz jakości sieci transportu samochodowego i kolejowego w Polsce na podstawie map tematycznych i danych statystycznych wyjaśnia potrzebę budowy nowoczesnych autostrad 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje znaczenie usług w tworzeniu PKB analizuje przewóz ładunków i pasażerów w Polsce według rodzajów transportu opisuje bariery rozwoju transportu samochodowego i kolejowego w Polsce wykazuje wpływ gęstości oraz jakości sieci dróg kołowych i kolejowych na rozwój innych dziedzin działalności gospodarczej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między rozwojem gospodarczym a usługami
	25.	Transport wodny i lotniczy w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „nośność”, „ładunki masowe” wymienia nazwy morskich handlowych i pasażerskich portów w Polsce i wskazuje te porty na mapie Polski wymienia nazwy głównych szlaków transportu śródlądowego i wskazuje je na mapie Polski wymienia nazwy polskich miast mających swoje lotniska i wskazuje te miasta na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie transportu morskiego, śródlądowego i lotniczego w gospodarce kraju wymienia cechy transportu wodnego i lotniczego przedstawia wielkość polskiej floty transportowej na podstawie danych statystycznych wyjaśnia przyczyny szybkiego rozwoju transportu lotniczego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wady i zalety transportu morskiego, śródlądowego i lotniczego omawia znaczenie kanałów śródlądowych w Polsce charakteryzuje handlowe porty morskie w Polsce ze względu na wielkość przeladunków wykazuje wpływ transportu wodnego i lotniczego na rozwój innych dziedzin działalności gospodarczej 	<ul style="list-style-type: none"> omawia na przykładach znaczenie transportu morskiego, śródlądowego i lotniczego w Polsce omawia międzynarodowy ruch pasażerski w polskich portach morskich 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje odległości oraz koszty przewozu towarów i pasażerów różnymi środkami transportu w Polsce
	26.	Łączność w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> wymienia rodzaje usług, które obejmuje łączność wymienia czynniki wpływające na rozwój telefonii komórkowej i internetu w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie łączności w gospodarce Polski i swojego regionu określa przyczyny dynamicznego rozwoju internetu i telefonii komórkowej w Polsce porównuje liczbę abonentów telefonicznych w Polsce z liczbą abonentów w innych krajach Europy porównuje liczbę użytkowników internetu w Polsce z liczbą użytkowników internetu w innych krajach Europy 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje na podstawie danych statystycznych i mapy poziom rozwoju internetu i telefonii komórkowej w Polsce na tle wybranych krajów Europy 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ internetu i telefonii komórkowej na rozwój innych dziedzin działalności gospodarczej ocenia dostęp do internetu w swoim województwie i wybranych województwach ocenia przyczyny i skutki rozwoju technologii informacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między rozwojem gospodarczym i łącznością

27.	Turystyka w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „turystyka”, „walory turystyczne”, „infrastruktura turystyczna” • klasyfikuje turystykę ze względu na cel wyjazdów • wyjaśnia przyczyny wzrostu ruchu turystycznego po 1989 roku • wymienia przykłady walorów turystycznych Polski • wymienia atrakcje turystyczne wybranego regionu turystycznego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie turystyki w gospodarce Polski i swojego regionu • wyjaśnia przyczyny rozwoju turystyki w Polsce • wymienia cele przyjazdów turystów zagranicznych do Polski • wymienia nazwy regionów oraz ośrodków turystycznych o wysokich walorach turystycznych i wskazuje je na mapie Polski • opisuje polskie obiekty znajdujące się na Liście światowego dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego UNESCO i wskazuje je na mapie Polski • wymienia nazwy regionów najczęściej odwiedzanych przez Polaków i wskazuje te regiony na mapie świata 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje ruch turystyczny w Polsce na podstawie danych statystycznych • porównuje przyjazdy turystów i wpływy z turystyki w Polsce i wybranych krajach Europy • wykazuje na przykładach walory przyrodnicze i kulturowe Polski na podstawie różnych źródeł informacji geograficznej • przedstawia przyczyny turystyki zagranicznej Polaków 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie rozbudowy infrastruktury turystycznej dla rozwoju turystyki w Polsce • ocenia walory turystyczne wybranych regionów Polski • wyjaśnia znaczenie turystyki krajowej jako źródła dochodu regionu i państwa 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje potrzebę ochrony walorów turystycznych
28.	Handel zagraniczny w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „handel zagraniczny”, „import”, „eksport”, „saldo bilansu handlu zagranicznego” • wymienia przykłady towarów pochodzących z importu, z których korzysta w życiu codziennym 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie handlu zagranicznego dla gospodarki Polski • wykazuje korzyści handlu zagranicznego • wymienia nazwy państw będących głównymi partnerami handlowymi Polski i wskazuje je na mapie politycznej świata • wymienia nazwy towarów eksportowanych z Polski • wymienia nazwy towarów importowanych do Polski • wyjaśnia przyczyny ujemnego salda bilansu handlu zagranicznego 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia na podstawie danych statystycznych bilans handlu zagranicznego Polski • opisuje na podstawie danych statystycznych strukturę towarową handlu zagranicznego • ocenia znaczenie handlu zagranicznego w życiu codziennym 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje dane liczbowe dotyczące bilansu handlu zagranicznego Polski w ostatnich latach i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> • proponuje sposoby uzyskania przez Polskę dodatniego bilansu handlowego

Degradacja i ochrona środowiska przyrodniczego	29.	Zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów „utylicacja”, „rekultywacja” • wymienia nazwy źródeł zanieczyszczenia powietrza w Polsce • wymienia sposoby ograniczenia emisji gazów i pyłów do atmosfery w Polsce • wymienia źródła wytwarzania odpadów • wymienia źródła zanieczyszczenia wód 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny powstania kwaśnych opadów • wyjaśnia znaczenie segregacji śmieci • opisuje zagrożenia wynikające ze składowania śmieci • opisuje klasy czystości wód w Polsce • wyjaśnia uwarunkowania zmniejszenia zanieczyszczenia wód w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje skutki kwaśnych opadów • wyjaśnia przyczyny poprawy stanu czystości wód w Polsce • opisuje różnicowanie regionalne zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje konieczność ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego w Polsce • proponuje sposoby zmniejszenia zanieczyszczenia środowiska odpadami wytwarzanymi przez człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • proponuje konkretne działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego we własnym regionie
	30.	Ochrona środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia formy ochrony przyrody w Polsce • rozpoznaje i wymienia nazwy gatunków roślin i zwierząt prawnie chronionych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy parków narodowych w Polsce i wskazuje je na mapie Polski • podejmuje działania na rzecz ochrony przyrody we własnym regionie 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje zadania form prawnej ochrony przyrody • opisuje osobliwości wybranych parków narodowych • opisuje cele programu „Człowiek i Biosfera” 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia konieczność ochrony gatunkowej roślin i zwierząt • uzasadnia konieczność ochrony przyrody i krajobrazu w Polsce • wymienia polskie organizacje działające na rzecz ochrony przyrody i opisuje ich zadania 	<ul style="list-style-type: none"> • proponuje konkretne działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego w Polsce i we własnym regionie • wyjaśnia znaczenie współpracy międzynarodowej na rzecz ochrony przyrody
Charakterystyka regionów fizycznogeograficznych Polski	31.	Pobrzeża	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy i wskazuje główne regiony geograficzne na mapie ogólnogeograficznej Polski • wymienia nazwy regionów geograficznych pobrzeży i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski • wymienia nazwy najważniejszych miast pobrzeży i wskazuje je na mapie Polski • wymienia atrakcje turystyczne pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie pobrzeży • opisuje elementy krajobrazu pobrzeży • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki pobrzeży oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi • charakteryzuje wybrane miasta pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze głównych regionów geograficznych pobrzeży • wyjaśnia genezę Mierzei Wiślanej i Żuław Wiślanych • opisuje genezę wybrzeża klifowego • opisuje krajobraz Żuław Wiślanych oraz gospodarcze wykorzystanie tego regionu 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje wpływ zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni pobrzeży • wykazuje związki między cechami gospodarki pobrzeży a warunkami przyrodniczymi • projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie pasa pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia możliwości rozwoju gospodarczego pobrzeży

32.	Pojezierza	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych pojezierzy i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy elementów krajobrazu pojezierzy wymienia nazwy największych kompleksów leśnych pojezierzy i wskazuje te kompleksy na mapie określa walory obszarów leśnych pojezierzy określa atrakcje turystyczne pasy pojezierzy wymienia nazwy najważniejszych miast pojezierzy i wskazuje je na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie pojezierzy omawia cechy krajobrazu młodogłacialnego opisuje cechy klimatu pojezierzy na podstawie klimatogramów opisuje gleby pojezierzy wymienia nazwy surowców mineralnych występujących na pojezierzach charakteryzuje główne miasta pojezierzy opisuje, na podstawie map tematycznych, najważniejsze cechy gospodarki pojezierzy oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze pojezierzy wyjaśnia mechanizm powstawania cienia opadowego i jego wpływ na klimat pojezierzy przedstawia wpływ warunków naturalnych na rozwój turystyki w pasie pojezierzy 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje czynniki rzeźbotwórcze pojezierzy wyjaśnia zróżnicowanie krajobrazu w pasie pojezierzy wykazuje związki między cechami gospodarki pojezierzy a warunkami przyrodniczymi projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie pojezierzy 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego pojezierzy
33.	Niziny Środkowopolskie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych Nizin Środkowopolskich i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy elementów krajobrazu nizin wymienia nazwy największych kompleksów leśnych nizin i wskazuje je na mapie wymienia walory przyrodnicze parków narodowych położonych na nizinach wymienia nazwy miast Nizin Środkowopolskich i wskazuje te miasta na mapie Polski określa atrakcje turystyczne Nizin Środkowopolskich 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie Nizin Środkowopolskich omawia cechy krajobrazu starogłacialnego opisuje cechy klimatu nizin na podstawie klimatogramów charakteryzuje główne miasta Nizin Środkowopolskich uzasadnia, że Warszawa jest ważnym ośrodkiem gospodarczym wymienia nazwy surowców mineralnych występujących na nizinach i wskazuje na mapie ogólnogeograficznej rejonu ich występowania opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Nizin Środkowopolskich oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze Nizin Środkowopolskich charakteryzuje warunki glebowe na nizinach wyjaśnia przyczyny letnich wezbrań na Odrze wyjaśnia uwarunkowania sadownictwa na nizinach przedstawia rolę Warszawy w rozwoju gospodarczym Polski 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje czynniki rzeźbotwórcze Nizin Środkowopolskich wykazuje związki między cechami gospodarki Nizin Środkowopolskich a warunkami przyrodniczymi projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie nizin 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Nizin Środkowopolskich

34.	Wyżyny	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych wyżyn i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy elementów krajobrazu wyżyn wymienia nazwy form krasowych występujących na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej wymienia nazwy najważniejszych miast Wyżyn Polskich i wskazuje te miasta na mapie Polski określa atrakcje turystyczne Wyżyn Polskich 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie wyżyn opisuje uwarunkowania rozwoju przemysłu na Wyżynie Śląskiej opisuje atrakcje przyrodnicze i kulturowe Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej charakteryzuje warunki klimatyczno-glebowe Wyżyny Sandomierskiej opisuje atrakcje turystyczne Wyżyny Kieleckiej przedstawia cechy krajobrazu Wyżyny Lubelskiej i Rostocza charakteryzuje wybrane miasta wyżyn opisuje, na podstawie map tematycznych, najważniejsze cechy gospodarki pasa wyżyn oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze wyżyn opisuje wpływ działalności gospodarczej człowieka na krajobraz Wyżyny Śląskiej omawia związki między wydobyciem surowców mineralnych a lokalizacją przemysłu w Górnośląskim Okręgu Przemysłowym przedstawia genezę rzeźby powierzchni Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej opisuje genezę rzeźby powierzchni Wyżyny Małopolskiej wyjaśnia genezę wąwozów 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ wewnętrznych i zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni wyżyn wyjaśnia zróżnicowanie krajobrazu Wyżyn Polskich na podstawie map tematycznych wykazuje związki między cechami gospodarki Wyżyn Polskich a warunkami przyrodniczymi wykazuje negatywny wpływ koncentracji ludności i przemysłu na środowisko przyrodnicze Wyżyny Śląskiej wykazuje zróżnicowanie rzeźby powierzchni Wyżyny Małopolskiej projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie wyżyn 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Wyżyn Polskich proponuje sposoby zagospodarowania terenów zdegradowanych na skutek działalności gospodarczej człowieka
35.	Kotliny Podkarpackie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych kotlin i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy elementów krajobrazu Kotlin Podkarpackich wymienia nazwy głównych form terenu Kotliny Podkarpackich wymienia nazwy kompleksów leśnych Kotlin Podkarpackich i wskazuje te kompleksy na mapie Polski omawia atrakcje turystyczne Kotlin Podkarpackich wymienia nazwy najważniejszych miast Kotlin Podkarpackich i wskazuje te miasta na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie Kotlin Podkarpackich charakteryzuje klimat Kotlin Podkarpackich wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w Kotlinach Podkarpackich i wskazuje rejony ich wydobycia na mapie ogólnogeograficznej Polski opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki kotlin oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi przedstawia funkcje Krakowa jako centrum kulturowego Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę Kotlin Podkarpackich wyjaśnia rolę rzek w kształtowaniu krajobrazu Kotlin Podkarpackich charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze kotlin charakteryzuje gleby Kotlin Podkarpackich wyjaśnia znaczenie szlaków handlowych w Kotlinach Podkarpackich 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ wewnętrznych i zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni kotlin opisuje uwarunkowania powstania złóż surowców mineralnych Kotlin Podkarpackich wykazuje związki między cechami gospodarki Kotlin Podkarpackich a warunkami przyrodniczymi projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie Kotlin Podkarpackich 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Kotlin Podkarpackich

	36.	Karpaty	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych Karpat i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy elementów krajobrazu Karpat wymienia atrakcje turystyczne Karpat wymienia nazwy najważniejszych miast Karpat oraz wskazuje te miasta na mapie ogólnogeograficznej uzasadnia atrakcyjność turystyczną Tatr wymienia nazwy ośrodków turystycznych Karpat i wskazuje te ośrodki na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie Karpat wyróżnia Karpaty Zewnętrzne i Karpaty Wewnętrzne i wskazuje je na mapie Polski opisuje położenie Tatr na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski omawia na podstawie map klimatycznych i klimatogramów cechy klimatu górskiego przedstawia walory turystyczne Tatr opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Karpat oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi przedstawia funkcje i znaczenie Zakopanego w rozwoju regionu 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze Karpat opisuje klimat i wody Karpat Wewnętrznych ukazuje zróżnicowanie krajobrazu Karpat Zewnętrznych i Wewnętrznych opisuje na podstawie ilustracji cechy rzeźby wysokogórskiej Tatr charakteryzuje poszczególne piętra klimatyczno-roślinne Tatr wykazuje konieczność tworzenia parków narodowych na terenie Karpat 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ wewnętrznych i zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni Karpat ukazuje zależności między budową geologiczną i cechami rzeźby Tatr wykazuje związki między cechami gospodarki Karpat a warunkami przyrodniczymi projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie Karpat 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Karpat
	37.	Sudety	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych Sudetów i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy elementów krajobrazu Sudetów wymienia nazwy miast Sudetów i wskazuje je na mapie Polski opisuje atrakcje turystyczne Sudetów 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie Sudetów na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski opisuje formy krajobrazu Sudetów opisuje na podstawie map tematycznych cechy krajobrazu Sudetów omawia funkcje i znaczenie Karpacza w regionie wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w Sudetach i wskazuje rejony ich występowania na mapie ogólnogeograficznej opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Sudetów oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi 	<ul style="list-style-type: none"> omawia proces powstawania Sudetów wyjaśnia genezę rzeźby Sudetów charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze Sudetów charakteryzuje Karkonosze opisuje zagrożenia środowiska przyrodniczego powstające w wyniku działalności gospodarczej człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ wewnętrznych i zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni Sudetów wykazuje związki między cechami gospodarki Sudetów a warunkami przyrodniczymi projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie Sudetów 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Sudetów
Polska w świecie	38.	Miejsce Polski w świecie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy światowych organizacji politycznych i gospodarczych, których członkiem jest Polska wymienia przykłady międzynarodowej współpracy Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia korzyści wynikające z przynależności Polski do międzynarodowych organizacji przedstawia na podstawie danych statystycznych miejsce Polski w gospodarce światowej wymienia nazwy euroregio- 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia zadania, które realizuje Polska w ramach międzynarodowych organizacji przedstawia korzyści wynikające ze współpracy międzynarodowej 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje potrzebę współpracy Polski z innymi krajami i udziału w różnych organizacjach międzynarodowych ocenia skutki integracji Polski ze strukturami Unii Europejskiej i NATO 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje wybrany eu-region

			nów i wskazuje je na mapie politycznej Europy			
39.	Mój region, moja mała ojczyzna	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwę regionu geograficznego, w którym mieszka i wskazuje go na ogólnogeograficznej mapie Polski przedstawia źródła informacji o swoim regionie omawia tradycje regionu zamieszkania odczytuje dane statystyczne dotyczące zagadnień m.in. społecznych i gospodarczych swojego regionu opisuje atrakcje turystyczne regionu zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie swojego regionu wymienia przykłady wykorzystania skał w różnych dziedzinach życia człowieka wymienia główne rodzaje zasobów własnego regionu geograficznego: lasów, wód, gleb, surowców mineralnych oraz, korzystając z mapy, opisuje ich rozmieszczenie opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki własnego regionu geograficznego oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi określa znaczenie gospodarcze zasobów naturalnych własnego regionu wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w przemyśle we własnym regionie oraz wskazuje najlepiej rozwijające się obecnie działy produkcji przemysłowej wyjaśnia szybki rozwój wybranych usług we własnym regionie przedstawia w formie prezentacji multimedialnej walory turystyczne własnego regionu geograficznego ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko geograficzne własnego regionu (również na podstawie obserwacji terenowych) rozpoznaje główne rodzaje skał występujących we własnym regionie i wskazuje na mapie najważniejsze obszary ich występowania charakteryzuje na podstawie map tematycznych zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w zamieszkiwanym regionie oraz wyjaśnia te różnice czynnikami przyrodniczymi wykazuje konieczność ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego własnego regionu geograficznego 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia warunki i możliwości produkcji rolnej i przemysłowej w regionie zamieszkania analizuje, porównuje, ocenia rozmieszczenie i wielkość miast w zamieszkiwanym regionie wykazuje różnice w strukturze zatrudnienia ludności we własnym regionie opisuje formy ochrony środowiska przyrodniczego oraz proponuje konkretne działania na rzecz jego ochrony we własnym regionie projektuje i opisuje na podstawie różnych źródeł (także własnych obserwacji terenowych) trasę wycieczki po zamieszkiwanym regionie, uwzględniając walory przyrodnicze i kulturowe tego regionu 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje indywidualne cechy swojego regionu

**Ocenianie uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych z geografii
w Zespole Szkół Miejskich nr 2 w Kędzierzynie - Koźlu**

Celem przedmiotowego systemu oceniania jest:

- notowanie postępów i osiągnięć ucznia,
- wspomaganie procesu nauczania i uczenia się,
- motywowanie uczniów do pracy.

Ocenie podlegają:

- wiadomości i umiejętności,
- wykonywanie ćwiczeń geograficznych,
- aktywność i zaangażowanie.

Metody i formy oceny osiągnięć uczniów:

- obserwacja pracy ucznia
 - aktywność w czasie lekcji,
 - praca w grupie
- kontrola wypowiedzi ustnych
 - krótka odpowiedź,
 - orientacja na mapie,
- kontrola w formie pisemnej
 - kartkówka,
 - sprawdzian osiągnięć.

Dostosowanie Przedmiotowego Systemu Oceniania z geografii do możliwości uczniów ze specjalnymi wymaganiami edukacyjnymi

1. Uczniowie posiadający opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej o specyficznych trudnościach w uczeniu się oraz uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie nauczania indywidualnego są oceniani z uwzględnieniem zaleceń poradni.
2. Nauczyciel dostosowuje wymagania edukacyjne do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia posiadającego opinie poradni psychologiczno- pedagogicznej o specyficznych trudnościach w uczeniu się.
3. W stosunku wszystkich uczniów posiadających dysfunkcję zastosowane zostaną zasady wzmacniania poczucia własnej wartości, bezpieczeństwa, motywowania do pracy i doceniania małych sukcesów.
4. w stosunku do uczniów ze specyficznymi problemami, nauczyciel stosuje stopniowanie trudności, uwzględniając indywidualne predyspozycje ucznia
5. Podczas sprawdzania wiadomości :
 - wydłuża czas wykonania zadania
 - wyznacza zadania adekwatne do poziomu ucznia
 - stosuje formę testu
 - podaje więcej informacji zwrotnych (wzory, przeliczniki)
6. nauczyciel organizuje zajęcia umożliwiające wyrównywanie braków
7. Istotne treści w nauczaniu, nauczyciel podaje w formie druku

Rodzaje dysfunkcji:

Dysgrafia, czyli brzydkie, nieczytelne pismo.

1. Dostosowanie wymagań będzie dotyczyło formy sprawdzania wiedzy, a nie treści. Wymagania merytoryczne, co do oceny pracy pisemnej powinny być ogólne, takie same, jak dla innych uczniów, natomiast sprawdzenie pracy może być niekonwencjonalne. Np., jeśli nauczyciel nie może przeczytać pracy ucznia, może go poprosić, aby uczynił to sam lub przepisać ustnie z tego zakresu materiału.
2. Może też skłaniać ucznia do pisania drukowanymi literami lub na komputerze. Nie oceniamy czytelności rysunków, estetyki wykonanych konstrukcji geometrycznych, a jedynie ich poprawność.
3. W większym stopniu ocenia się na podstawie wypowiedzi ustnych, w pracach pisemnych ocenia się przede wszystkim ich treść (stronę merytoryczną).

Dysleksja, czyli trudności w czytaniu przekładające się niekiedy także na problemy ze zrozumieniem treści.

1. Wydłuża się czas na wykonanie zadania, pracy pisemnej.
2. Docenia się przede wszystkim wysiłek włożony w wykonanie różnych zadań.

Wolne tempo pracy

1. Dla uczniów mających orzeczenie o obniżeniu poziomu wymagań lub indywidualizacji nauczyciel może obniżyć skalę procentową przynajmniej o 10 %.
2. W przypadku znacznego obniżenia tempa pracy lub obniżenia wymagań uczeń z opinią oceniany jest indywidualnie, niezależnie od opisanego systemu i w sposób zbliżony do oceniania uczniów z orzeczeniem.

Uczeń słabowidzący i niedosłyszący, zaburzenia funkcji wzrokowo-przestrzennych (trudności z czytaniem i rysowaniem map, trudności z orientacją w czasie i przestrzeni – kierunki na mapie, obliczanie stref czasowych, położenia geograficznego, kąta padania promieni Słonecznych)

1. Należy dostrzegać wysiłek ucznia, a nie tylko efekt końcowy jego działań.
2. uczeń powinien zajmować zawsze miejsce blisko nauczyciela i tablicy.
3. Materiał graficzny i tekstowy należy powiększać adekwatnie do wady wzroku ucznia.
4. Odczytywać głośno tekst znajdujący się na tablicy.
5. Opisywać słownie kolejne, wykonywane czynności.
6. Wydłużyć czas wykonywania ćwiczeń.
7. Sprawdzenie wiedzy ucznia przeprowadza się głównie na podstawie odpowiedzi ustnych.

ADHD (problemy z koncentracją i podzielnością uwagi, pobudliwość, aktywność ruchowa)

1. W pracy z uczniem z ADHD nauczyciel powinien zwrócić uwagę na organizację środowiska zewnętrznego (porządek, ograniczenie bodźców),
2. Stosowanie wzmocnień (pochwała, nagroda),

3. Ograniczenie stosowania drastycznych środków wychowawczych (izolacja, „walki słowne”),
4. Skuteczne komunikowanie (krótkie instrukcje, powtarzanie),
5. Dbać o konsekwencję w postępowaniu oraz systematyczność obowiązków
6. Zadbać o pozytywny kontakt emocjonalny z uczniem
7. W uzasadnionych przypadkach obniżyć skalę procentową o 10%
8. Ustalenie obowiązującego systemu norm i zasad.
9. Dostrzegać wysiłek ucznia, a nie efekt końcowy jego pracy.

Upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim:

1. Umożliwić uczenie się w indywidualnym tempie, wyznaczenie i osiągnięcie indywidualnych celów zgodnych z możliwościami ucznia.
2. Ograniczyć instrukcje słowne na rzecz wprowadzania słowno-pokazowych.
3. Stosowanie wielu powtórzeń udzielanych instrukcji i stałe utrwalanie zapamiętanych treści.
4. Stałe nadzorowanie i skupianie uwagi na uczniu.
5. Stosowanie metod aktywizujących.
6. Stosować częste pochwały, zachęty, nagrody, motywować do pracy.
7. Wdrażać ucznia do samodzielności.
8. różnicować formy kontrolowania postępów w nauce (konkursy, gry dydaktyczne, krzyżówki)
9. Ocena ucznia powinna pokazać uczniowi jego braki, ale także możliwości ich uzupełnienia.
10. Ocena ucznia powinna dotyczyć konkretnych umiejętności i wiadomości.
11. Ocena ucznia przede wszystkim uwzględnia wkład jego pracy włożony w ich zdobycie

Zaburzenia funkcji słowno- językowych (trudności w zapamiętywaniu nazw geograficznych, terminologii, zła orientacja w czasie)

1. Nie wymagać, by uczeń czytał głośno ale wskazywać fragmenty tekstu do opracowania w domu.
2. Dawać więcej czasu na czytanie tekstów, poleceń i w miarę potrzeby pomagać w ich odczytywaniu.
3. W miarę możliwości, sprawdziany i kartkówki przygotowywać w formie testów.
4. Częściej sprawdzać zeszyt przedmiotowy i zeszyt ćwiczeń.
5. Ustalić sposób poprawy błędów.